

**Οδηγός εκπαιδευτικού για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης
γλώσσας σε παιδιά πρώιμης ηλικίας**

(4-6 ετών)

Συγγραφέας: Θωμαή Αλεξίου

Επιμέλεια: Θωμαΐς Ρουσουλιώτη & Άννα Κοκκινίδου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή

Κεφάλαιο 1

Ιδιαιτερότητες και προφίλ των παιδιών της πρώιμης παιδικής ηλικίας

Κεφάλαιο 2

Γλωσσική εκμάθηση και διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας

Κεφάλαιο 3

**Ενδεικτικές προτάσεις διδασκαλίας, καλλιέργειας των γλωσσικών δεξιοτήτων και
εναλλακτικής αξιολόγησης**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Εισαγωγή

Στο πλαίσιο της διδασκαλίας των γλωσσών και σε ένα διαρκώς όλο περισσότερο πολύγλωσσο παγκόσμιο περιβάλλον σημειώνεται έντονη τάση έναρξης της εκμάθησης και επιπλέον γλώσσας- πέρα από τη μητρική- από την πρώιμη παιδική ηλικία.

Η τάση αυτή οφείλεται στα πλεονεκτήματα που διαθέτουν οι μικροί μαθητές όσον αφορά την ευχέρεια, τον ρυθμό και την ταχύτητα εκμάθησης γλωσσών. Παράλληλα αυτή η τάση χαίρει πλέον συστηματικής επιστημονικής μελέτης και αναγνώρισης σε παγκόσμιο επίπεδο, γεγονός που διευκολύνει την ενίσχυση της δεύτερης γλώσσας (Γ2). Παιδιά από δίγλωσσες/πολύγλωσσες οικογένειες, σε πλούσια γλωσσικά περιβάλλοντα, μεγαλώνουν πλέον σε συνθήκες που ευνοούν την πολυγλωσσία και προσφέρουν ευκαιρίες και πλήθος ερεθισμάτων. Οι νέες τεχνολογίες και οι εξελίξεις τόσο στη θεωρητική, αλλά κυρίως στην εφαρμοσμένη γλωσσολογία, προσφέρουν στους διδάσκοντες, στους μαθητές αλλά και στους γονείς δυνατότητες και ουσιαστική υποστήριξη για τη δημιουργική εκμάθηση και διατήρηση της ελληνικής γλώσσας στην ομογένεια. Έτσι τα όρια μεταξύ μητρικής (Γ1), δεύτερης (Γ2) και ξένης γλώσσας (ΞΓ) γίνονται δυσδιάκριτα, ενώ διαφαίνεται ότι οι διακρίσεις αυτού του τύπου μπορεί σύντομα να ανήκουν στο παρελθόν. Στο συγκεκριμένο οδηγό λοιπόν η ελληνική γλώσσα θεωρείται ως το σύστημα που το παιδί επιθυμεί ή καλείται να γνωρίσει.

Κύριος στόχος του οδηγού είναι η εξέταση του πώς διδάσκουμε την ελληνική γλώσσα σε παιδιά πρώιμης ηλικίας (4-6 ετών) στο πλαίσιο της ελληνικής ομογένειας και Διασποράς. Συνεπώς, θα επικεντρωθούμε στον τρόπο εκμάθησης και διδασκαλίας και όχι τόσο στις διακρίσεις της γλώσσας σε Γ1 και Γ2. Εξάλλου στη συγκεκριμένη ηλικία, η διαδικασία εκμάθησης οποιασδήποτε γλώσσας επιτελείται με φυσικό και παιγνιώδη τρόπο και όχι μέσω τυπικής και οριοθετημένης συμβατικής διδασκαλίας. Αυτό συμβαίνει, κυρίως, γιατί η έμφαση δίνεται στην προφορική γλώσσα: ο γραμματισμός δεν είναι ο στόχος της διδασκαλίας στη συγκεκριμένη ομάδα, καθώς η καλλιέργεια του προφορικού λόγου είναι πιο σημαντική και καθοριστική για τον μετέπειτα

εγγραμματισμό. Για τα παιδιά ο προφορικός λόγος είναι η κύρια πηγή εκμάθησης νέων λέξεων (Harris, Golinkoff & Hirsh-Pasek, 2011) αλλά και προτάσεων. Δεδομένου, επιπλέον, ότι ο τύπος του σχολείου και η θέση της Γ2 στο σχολείο (π.χ. λειτουργεί το σχολείο ως αμιγώς ελληνικό κ.λπ.) εξαρτάται κατά μέγιστο βαθμό από το γενικό εκπαιδευτικό πλαίσιο και την πολιτική κάθε χώρας (ή κάθε συστήματος χωρών, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση) ως προς τη διδασκαλία των δεύτερων/ξένων γλωσσών στο σχολείο, ο παρών Οδηγός συνιστά ένα γενικό εγχειρίδιο ανεξαρτήτως με το εκπαιδευτικό σύστημα ή/και το σχολείο, όπου διδάσκεται η ελληνική ως δεύτερη γλώσσα.

Κατά τον τρόπο αυτό ο Οδηγός δεν λειτουργεί όπως ένα Αναλυτικό Πρόγραμμα, αλλά στοχεύει στην καθοδήγηση του/της νηπιαγωγού και στη δημιουργική συμμετοχή του παιδιού στη μαθησιακή διαδικασία. Συγκεκριμένα, ο Οδηγός οργανώνεται στα ακόλουθα μέρη:

- (1) *Ιδιαιτερότητες και προφίλ των παιδιών της πρώιμης παιδικής ηλικίας*
- (2) *Γλωσσική εκμάθηση και διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας*
- (3) *Ενδεικτικές προτάσεις διδασκαλίας και καλλιέργεια των γλωσσικών δεξιοτήτων και εναλλακτικής αξιολόγησης*

Επομένως, στοχοθετούμε ο Οδηγός να είναι:

- ✓ ευέλικτος
- ✓ παιδοκεντρικός
- ✓ ανεξάρτητος από το περιβάλλον μάθησης
- ✓ προσανατολισμένος στην ολιστική ανάπτυξη του παιδιού

Τέλος, εισαγωγικά και πριν συζητήσουμε τα παραπάνω θέματα, παραθέτουμε κάποια

σημαντικά ερωτήματα και επιχειρούμε την απάντησή τους. Επίσης, σημειώνουμε κάποιους σημαντικούς ορισμούς.

Γιατί Ελληνικά;

Κάθε γλώσσα είναι σημαντική, κάθε γλώσσα έχει αξία και κουβαλά πολιτισμό. Κάθε γλώσσα ανοίγει πόρτες επικοινωνίας και διευρύνει τους πνευματικούς ορίζοντες του παιδιού, ενώ αποτελεί ένα παράθυρο στον κόσμο.

Συγκεκριμένα, είναι μέγιστη η σημασία της ελληνομάθειας για τη συνέχιση των πολιτισμικών και ιστορικών σχέσεων με τη μητρόπολη. Είναι μια δύσκολη προσπάθεια που δεν θα ευοδωθεί μόνο με τη διδασκαλία της Ελληνικής, αλλά και με τη δημιουργία κοινών δράσεων για την προώθηση κυρίως του πολιτισμού και μέσω αυτού, της γλώσσας. Τα παιδιά θα γνωρίσουν το παρελθόν και την ιστορία της Ελλάδας και θα εξοικειωθούν με τις αξίες του ελληνικού πολιτισμού, που είναι ανθρωποκεντρικές. Για να διατηρηθούν όμως οι αξίες του ελληνισμού μέσα στα παιδιά, είναι σημαντικότερο να διατηρήσουν την ελληνική γλώσσα σε πολύ ικανοποιητικό επίπεδο γνώσης, ισοδύναμο με αυτό της μητρικής γλώσσας. Διαθέτοντας υψηλό επίπεδο ελληνομάθειας, ο χρήστης της ελληνικής γλώσσας είναι σε θέση να γίνει κοινωνός της κουλτούρας και των λεπτών πολιτισμικών αποχρώσεων της γλώσσας.

Διαχρονικά έχουν ειπωθεί πάρα πολλά για την αξία της ελληνικής γλώσσας, που διέπει πολυστρωματικά τους αιώνες. Η ελληνική, ταξιδεύει σε όλον τον κόσμο με τα νέα οικονομικά και κοινωνικά δεδομένα που οδηγούν πολλούς Έλληνες εκτός συνόρων της πατρίδας. Οι Έλληνες που έφυγαν και συνεχίζουν να φεύγουν από το 2009 ως και σήμερα από τη χώρα έχουν χαρακτηριστεί ως «νέοι μετανάστες» λόγω της κρίσης (βλ. σχετικά: <http://www.kathimerini.gr/865921/article/epikairothta/ellada/to-trito-metanasteytiko-kyma-twn-ellhnwn>) και προφανώς δημιουργούν για τα επόμενα χρόνια νέα δεδομένα για την ελληνοφωνία παγκοσμίως.

Πώς να διατηρήσουμε την ελληνική γλώσσα;

Η επαφή με την ελληνική γλώσσα ήδη από το νηπιαγωγείο είναι πολύ σημαντική. Στο νηπιαγωγείο τα παιδιά ταχύτατα αναπτύσσουν τις ικανότητές τους, ενώ οι πρώτες μαθησιακές τους εμπειρίες έχουν

«τεράστια σημασία για την αναπτυξιακή τους πορεία. Τα παιδιά αυτής της ηλικίας διαθέτουν την αναπτυξιακή ετοιμότητα να δεχτούν πλείστες επιρροές και να μάθουν» (βλ. Βруниώτη, Κυρίδης, Σιβροπούλου-Θεοδοσιάδου, Χρυσάφιδης, χ.χ., σελ. 58). Η ανάπτυξή τους συμβαίνει συνδυαστικά σε διάφορα μαθησιακά περιβάλλοντα, και ιδιαίτερα το σπίτι και το νηπιαγωγείο. Φυσικό είναι στη συγκεκριμένη φάση να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο η γονεϊκή υποστήριξη και παρότρυνση, καθώς και η προσφορά μαθησιακών ερεθισμάτων. Συνεπώς, οι γονείς χρειάζεται να φέρουν τα παιδιά σε επαφή με άλλα ελληνόγλωσσα παιδιά ώστε να δημιουργηθούν κοινότητες ελληνομάθειας για τα παιδιά σε συνδυασμό με δημιουργικό παιχνίδι, θέατρο κ.λπ. Αυτές οι κοινότητες θα πρέπει να ενισχύονται από γονείς, φιλέλληνες εθελοντές και συλλόγους. Έτσι αντί να διδάσκουμε μόνο τη γλώσσα, φέρνουμε τα παιδιά πιο κοντά στην κουλτούρα και την ιστορία της Ελλάδας οργανώνοντας πολιτισμικές βραδιές, βράδια ελληνικού κινηματογράφου, μέρα ελληνικής μουσικής /φαγητού κτλ. Επίσης, σημαντικό είναι να οργανώνονται ταξίδια στην Ελλάδα. Ας μην ξεχνάμε πως υπάρχει πάντα και ενεργά η στήριξη πρωτοβουλιών από την ελληνική κοινότητα.

Επιπλέον, ένα μεγάλο μας στήριγμα στην προσπάθεια διατήρησης της ελληνικής γλώσσας είναι η τεχνολογία που, με την κατάλληλη αξιοποίηση, μας επιτρέπει να έρθουμε σε άμεση επαφή με την ελληνική γλώσσα και πολιτισμό. Με τα σύγχρονα μέσα, οι μικροί μαθητές αναπτύσσουν με εξίσου εντυπωσιακή ευελιξία και ταχύτητα την ικανότητα να περιηγούνται στο διαδίκτυο, να βλέπουν παιδικές σειρές online, να παίζουν εκπαιδευτικά παιχνίδια και στην ουσία να κατανοούν τον κόσμο. Τα παιδιά αναγνωρίζουν ότι «η τεχνολογία ευρύτατα χρησιμοποιείται σε μέρη όπως τα σχολεία και τα σπίτια. Μπορούν να επιλέξουν και να χρησιμοποιήσουν την τεχνολογία για συγκεκριμένους λόγους» (Department of Education, Statutory Framework for the Early

Years Foundation Stage, 2014:12) Ο ρόλος της τεχνολογίας θα αναφερθεί με περισσότερη λεπτομέρεια παρακάτω.

Ο σημαντικότερος, όμως, τρόπος διατήρησης της ελληνικής γλώσσας είναι η ίδια μας η διάθεση να αξιοποιήσουμε τις δυνατότητες που μας δίνονται και να μην εμμένουμε στις δυσκολίες, οι οποίες είναι εγγενείς σε κάθε σοβαρή μας προσπάθεια. Είναι σημαντικό να επιδιώκουμε να είμαστε πάντα «δάσκαλοι της καρδιάς», όπως πέρασε στη σύγχρονη ελληνική εκπαίδευση και ιστορία, ο Χρίστος Τσολάκης (για τον οποίο οι μαθητές ήταν οι καλύτεροι δάσκαλοι) και με τα λόγια του μεγάλου αυτού δασκάλου θα κλείσουμε την παρούσα εισαγωγή:

«Η γλωσσική παιδεία του νέου ανθρώπου είναι πρωτίστως πρόβλημα πνευματικής και ψυχικής καλλιέργειάς του. Κι αυτή η καλλιέργεια αρχίζει από την οικογένεια και συνεχίζεται μέσα στην ευρύτερη πολιτιστική και γλωσσική κοινότητα. Πρέπει να το κατανοήσουν κοινωνία και πολιτεία ότι η γλωσσική καλλιέργεια συνυφαίνεται με την πνευματική και την ψυχική καλλιέργεια. Η γλώσσα δεν αναπτύσσεται χωρίς τη σκέψη, ούτε η σκέψη χωρίς τη γλώσσα» .

(από την ομιλία του Χρίστου Τσολάκη με τίτλο: *Η γλώσσα και η διδασκαλία της* ήτοι «*Η γλωσσική διδασκαλία του μέλλοντος. Το μέλλον της γλωσσικής διδασκαλίας*» (Δράμα, 30.3.2009).

Κεφάλαιο 1

Ιδιαιτερότητες και προφίλ των παιδιών της πρώιμης παιδικής ηλικίας

Σε γενικές γραμμές καθένας και καθεμία από εμάς χαρακτηρίζεται από συγκεκριμένα ατομικά χαρακτηριστικά και διαφορές που δομούν τον τρόπο που μαθαίνουμε και προσεγγίζουμε τη γνώση. Έτσι, οι γνωστικές μεταβλητές αποτελούν «την πνευματική σύνθεση του ατόμου» (Johnson, 2001: 117). Αυτές περιλαμβάνουν τις εξής: γλωσσική έφεση, νοημοσύνη, ηλικία, κοινωνικοοικονομική κατάσταση, στρατηγικές μάθησης και στίλ εκμάθησης. Οι συναισθηματικές διαφορές αποτελούν «τη συναισθηματική πλευρά της ανθρώπινης συμπεριφοράς» (Brown, 1994: 135). Τέτοιες διαφορές είναι: οι παράγοντες της προσωπικότητας όπως το άγχος, η εξωστρέφεια/εσωστρέφεια, οι αναστολές, η ανάληψη ρίσκων, η ενσυναίσθηση, η αυτοεκτίμηση και τα κίνητρα. Σύμφωνα με έρευνες, όλα αυτά τα χαρακτηριστικά και μεταβλητές επηρεάζουν σημαντικά τον τρόπο αλλά και το ρυθμό που τα παιδιά μαθαίνουν και γι'αυτό είναι απαραίτητο να τα γνωρίζουμε και να τα λαμβάνουμε υπόψη κατά τον σχεδιασμό μαθημάτων.

Ως προσωπικότητες που διαρκώς αναπτύσσονται, τα παιδιά προσχολικής ηλικίας έχουν περιέργεια, ενθουσιασμό, φαντασία και κίνητρο. Διαθέτουν επίσης πολύ καλή αντίληψη και η μνήμη τους είναι εξαιρετική, ειδικά όταν κάτι τους κάνει εντύπωση. Τα συναισθήματα παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στην ηλικία αυτή, συνυφαίνονται με τη γνώση, συνεπώς έχει μεγάλη σημασία για τα παιδιά να δημιουργήσουμε θετικά συναισθήματα για τη γλώσσα. Επιπλέον, ένας κύριος μαθησιακός στόχος στο νηπιαγωγείο είναι τα μικρά παιδιά «να εκφράσουν βιωμένες εμπειρίες και συναισθήματα με τον λόγο» (Εγχειρίδιο Δραστηριοτήτων για Νηπιαγωγούς, 2008: 22).

Παράλληλα με τα γλωσσικά τους χαρακτηριστικά αναπτύσσονται και οι κοινωνικές δεξιότητες και έτσι τα παιδιά κατακτούν τη γλώσσα με ενθουσιασμό, αυτοπεποίθηση και μια φυσική περιέργεια για τα πάντα (βλ. Tierney & Gallastegi, 2005). Ευτυχώς, τα παιδιά δεν έχουν τις αναστολές των μεγάλων, δεν πτοούνται από τα γλωσσικά λάθη και παίρνουν ρίσκα (Pinter, 2006), αφού μαθαίνουν παίζοντας και πειραματιζόμενα με τη γλώσσα, καθώς τη χρησιμοποιούν. Έχουν όμως περιορισμένο εύρος προσοχής και συγκέντρωσης και δεν είναι πολύ πειθαρχημένα, γι' αυτό και η διαχείριση της τάξης που αποτελείται από παιδιά αποτελεί πρόκληση για τον εκπαιδευτικό.

Τα γενικά χαρακτηριστικά των παιδιών προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

<i>Γνωστικά χαρακτηριστικά</i>	<i>Γλωσσικά χαρακτηριστικά</i>	<i>Συναισθηματικά χαρακτηριστικά</i>
<p>Σε αυτή την κρίσιμη ηλικία περνούν εξαιρετικά σημαντικές αλλαγές στις γνωστικές τους δεξιότητες. Η περίοδος 4-6 ετών συγκεκριμένα είναι ιδιαίζουσας σημασίας για την ανάπτυξη του εγκεφάλου, αφού, τότε, οι νευρώνες και συνάψεις που είναι απαραίτητες για το υπόλοιπο της ζωής μας επιλέγονται και οργανώνονται (Sanes & Jessel, 2000). Επιπρόσθετα, η βασική ικανότητα του παιδιού να αποθηκεύει και να διατηρεί πληροφορίες αυξάνεται προοδευτικά κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας (Anderson & Lajoie, 1996· Goswami, 1998· Henry & Millar, 1993).</p>	<p>Τα παιδιά μαθαίνουν περισσότερο διαισθητικά τις δομές της γλώσσας και είναι πιο συντονισμένα στο φωνολογικό της σύστημα, καθώς και η ακουστική επεξεργασία είναι καλύτερη (Bialystok & Hakuta, 1999). Κάποια παιδιά μπορεί να λειτουργούν «αναφορικά» και το πρώιμο λεξιλόγιό τους να περιλαμβάνει κυρίως ονόματα αντικειμένων, κάποια ρήματα, κύρια ονόματα και επίθετα, ενώ άλλα παιδιά είναι πιο «εκφραστικά» και συγκρατούν επίσης κοινωνικές τυπικές εκφράσεις και συμβάσεις όπως το «ευχαριστώ», «σταμάτα το» κτλ. (Foster-Cohen, 1999· Nelson, 1981). Αυτό που συνάγεται είναι ότι ακόμα και στις πρώιμες ηλικίες ολόκληρες φράσεις, λεξιλογικά κομμάτια λόγου και τυπικές εκφράσεις (Schmitt, 2000) πρέπει εξίσου να είναι μέρος της διδασκαλίας και της έκθεσης στη γλώσσα.</p>	<p>Σε σχέση με τη συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών, φαίνεται πως η επιτυχής εκμάθηση της γλώσσας ενισχύει το κίνητρο και την αυτοπεποίθηση (Schumann, 1978· Brown, 1980· Blondin, 1998 σε Trujillo Sáez, 2001). Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού, η ομαδική εργασία και η οργάνωση ζευγών μαθητών είναι πολύ σημαντική, ενώ υποστηρίζεται από τον Dornyei (2001) ότι η συνεργασία είναι ένα πολύ δυναμικός τρόπος ενίσχυσης του κινήτρου και ανάπτυξης των θετικών συναισθημάτων και της αυτοεκτίμησης. Για τα παιδιά είναι πολύ σημαντικό το συναίσθημα της επίτευξης και ο έπαινος των γονιών και των δασκάλων. Μάλιστα ο έπαινος συνεισφέρει στη διαμόρφωση πολύ θετικών συναισθημάτων και στάσεων, στην εξοικείωση με τη γλώσσα που σταδιακά γίνεται όλο και λιγότερο «ξένη» (Alexiou & Mattheoudakis, 2011)</p>

Η διαδικασία της γλωσσικής ανάπτυξης τόσο στην κατάκτηση της μητρικής γλώσσας ή των μητρικών γλωσσών όσο και στην εκμάθηση της Γ2 δεν είναι ίδια για όλα τα παιδιά. Κάθε παιδί έχει το δικό του ρυθμό και δεν ακολουθούν όλα τα παιδιά τα ίδια αναπτυξιακά μονοπάτια (Tzakosta, 2004), ούτε υιοθετούν τους ίδιους μηχανισμούς και στρατηγικές εκμάθησης (Baca & Escamilla, 2002).

Είναι σημαντικό να το θυμόμαστε αυτό γιατί οι εκπαιδευτικοί τείνουν να συγχέουν τις συμπεριφορές που σχετίζονται με την προσαρμογή στο νέο εκπαιδευτικό πλαίσιο με μαθησιακές δυσκολίες (υπερκινητικότητα, κακή συγκέντρωση, πειθαρχία, δυσκολία στο να ακολουθούν οδηγίες – σύγχυση) ως κλασική συμπεριφορά και μαθησιακές δυσκολίες παιδιών. Οι εκπαιδευτικοί συχνά εντοπίζουν συγκεκριμένα προβλήματα εκμάθησης γλωσσών σε μαθητές που δεν έχουν αναπτύξει καν δεξιότητες εγγραμμτισμού (αρνητική στάση απέναντι στη γραφή, δυσλεξία, αίσθημα συστολής στην ανάγνωση). Αυτά όμως δεν πρέπει να συγχέονται με μαθησιακές δυσκολίες, αλλά να ερμηνεύονται ως προσπάθειες προσαρμογής στη Γ2, στο νέο κώδικα και έτσι να προσφέρεται από τον εκπαιδευτικό χρόνος για να βρει το παιδί τον ρυθμό του (Alexiou, Nikaki, Giannakaki & Laftsidou, 2014).

Κεφάλαιο 2

Γλωσσική εκμάθηση και διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας

«The best teachers teach children not subjects».

J. Pestalozzi

Με βάση το προφίλ τους πώς μαθαίνουν, λοιπόν, τα παιδιά τη Γ2;

Τα παιδιά μαθαίνουν χρησιμοποιώντας τις αισθήσεις τους, βιωματικά, εξερευνώντας και όχι αποστηθίζοντας, ενώ αγαπούν τα μυστήρια και τους κώδικες. Σύμφωνα άλλωστε

και με τον Αριστοτέλη, η προσέγγιση μιας έννοιας πρέπει να περάσει πρώτα από τις αισθήσεις. Σε σχέση με τη Γ2, η σημασία της αντιστοίχισης μιας λέξης με πράγματα που μπορούν να δουν και να αγγίξουν είναι σημαντική. Έτσι τα παιδιά:

- μαθαίνουν τη Γ2 σχεδόν, όπως μαθαίνουν τη Γ1: με την παρατήρηση και την ακρόαση, καθώς και με το να κάνουν πράγματα στη/με τη Γ2
- μαθαίνουν τη Γ2, έμμεσα και υπόρρητα, ως «παράγωγο προϊόν» μιας διαδικασίας
- δεν μπορούν να οργανώσουν συνειδητά την εκμάθηση της γλώσσας

- μαθαίνουν φυσικά τη γλώσσα μέσα από το τραγούδι και το παιχνίδι που αγαπούν

⇒ Και έτσι αναδύεται η δομή της Γ2 ! (ως υπόρρητη διαδικασία)

Όπως αναφέραμε προηγουμένως, αντικείμενο έντονης ερευνητικής συζήτησης συνιστά το λεγόμενο «παράθυρο ευκαιρίας» που αφορά την ικανότητα εκμάθησης της Γ2 από παιδιά 4-6 ετών. Η διχογνωμία είναι σημαντική, καθώς υπάρχουν πολλοί ερευνητές (π.χ. Krashen, Long και Scarcella, 1979· Singleton, 1989· Mayberry & Lock, 2003· Ellis, 2008· Larsen-Freeman, 2008) που υποστηρίζουν το δόγμα «όσο πιο νωρίς ξεκινά η

εκμάθηση γλώσσας, τόσο καλύτερα», ενώ άλλοι ισχυρίζονται πως οι μαθητές μεγαλύτερης ηλικίας είναι καλύτεροι από τους νεότερους μαθητές (Stern, Burstall και Harley, 1975· Snow & Hoefnagel-Hohle, 1982· Dekeyser, 2000). Επιστημονικά, οι υποστηρικτές του «παράθυρου ευκαιρίας» πιστεύουν πως υπάρχει μια ευελιξία και μια πλαστικότητα στον εγκέφαλο των μικρών παιδιών, που κάνει την εκμάθηση ευκολότερη (βλ. σχετικά Lenneberg, 1967). Ο εγκέφαλος των μικρών παιδιών λειτουργεί ως ιδιαίτερα απορροφητικός «σπόγγος» που απορροφά τη γλώσσα σχεδόν αβίαστα. Η πρώιμη γλωσσική εκμάθηση είναι εξίσου αποδεδειγμένο πως οδηγεί σε καλύτερη προφορά, αλλά και σε μια πολύ θετική αντίληψη ως προς την Γ2, αλλά και την κουλτούρα-στόχο (βλ. Hunt, Powell, Lindsay & Muijs, 2005). Σημαντική, όμως, είναι η συχνότητα της έκθεσης στην Γ2 που πρέπει να είναι συνεχής (βλ. σχετικά: Tiefenthal, Schober & Wipperman, 2011).

Πέραν, ωστόσο, των θετικών διαστάσεων υπάρχουν και κάποιες αρνητικές παράμετροι της εκμάθησης της Γ2 κατά την προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία και είναι:

- ο περιορισμένος χρόνος που αφιερώνεται στη Γ2,
- η έλλειψη κινήτρων εκ μέρους των μαθητών/ αλλόγλωσσων ομιλητών, η οποία δεν αφορά πάντα και μόνο τα παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας, αλλά συχνά μεγαλύτερα παιδιά και ενήλικες
- το ότι συχνά διαφοροποιείται πλήρως η διδασκαλία της Γ1 από τη διδασκαλία της Γ2 (Girard, 1972).

Για τους παραπάνω λόγους, η ηλικία έναρξης εκμάθησης μιας Γ2 πρέπει να συνοδεύεται από συνέχεια και σωστή μετάβαση από το ένα φαινόμενο στο άλλο, αλλά και από επανάληψη που βοηθά τη γλωσσική επεξεργασία και ανάπτυξη (Ellis, 2002). Πρέπει να υπάρχει, λοιπόν, συστηματική και συχνή έκθεση στην ελληνική γλώσσα όταν αυτή μαθαίνεται ως δεύτερη. **Με δύο ώρες ελληνικά την εβδομάδα, τα αποτελέσματα δεν θα είναι ποτέ θεαματικά.** Είναι απαραίτητο να χτίζουμε πάνω σε αυτά που το παιδί γνωρίζει, αυξάνοντας παράλληλα το γλωσσικό εισαγόμενο (την ελληνική γλώσσα). Η ηλικία έναρξης είναι ένας σημαντικός, αλλά όχι καθοριστικός και ουσιαστικός παράγοντας για τη μελλοντική επιτυχία στην εκμάθηση γλώσσας (βλ. Martin, 2000). Η συνέχιση και αύξηση του γλωσσικού εισαγόμενου καθώς και οι συνθήκες μάθησης

είναι πολύ σημαντικότεροι παράγοντες. Οι ευκαιρίες για μάθηση (δηλαδή, το πλαίσιο - τόσο εντός όσο και εκτός τάξης), το κίνητρο για μάθηση και οι ατομικές διαφορές, η προσωπικότητα και ο τρόπος μάθησης επηρεάζουν σοβαρά το ρυθμό της μάθησης και την τελική επιτυχία (βλ. Mitchell, Martin & Grenfell, 1992· Marinova-Todd, Bradford Marshall & Snow, 2000).

Πρόσθετο άρθρο για μελέτη σε σχέση με την ηλικία έναρξης εκμάθησης της ξένης γλώσσας:

[Όσο νωρίτερα, τόσο καλύτερα](#)
(Αικ.Ζουγανέλη)

Παρόλες τις δυσκολίες, πάντως, και τις όποιες αρνητικές παράμετρους σχετικά με την εκμάθηση της Γ2 στην πρώιμη παιδική ηλικία, τα πλεονεκτήματα σαφώς είναι περισσότερα και αφορούν την ολική ανάπτυξη του παιδιού. Συνοψίζοντας παρακάτω βλέπουμε, λοιπόν, βασικές προτάσεις για αποτελεσματική εκμάθηση στην πρώιμη παιδική ηλικία:

- ✚ Χρειάζεται συστηματική διδασκαλία της ελληνικής ως Γ2 από νωρίς και συγκεκριμένα κατά την ηλικία των 3-4 ετών. Η έκθεση στη γλώσσα όμως μπορεί να ξεκινήσει πριν ακόμα τη γέννηση του παιδιού (π.χ. η μαμά να μιλάει ελληνικά στο μωρό ακόμα και όταν διανύει την εγκυμοσύνη της και συνεχίζει στη διάρκεια της ανατροφής του).
- ✚ Τέσσερα χρόνια φοίτησης στο σχολείο (δύο χρόνια στο νηπιαγωγείο + δύο πρώτες τάξεις δημοτικού) είναι σημαντικά, πριν να ξεκινήσουμε μαθήματα στο επίπεδο Α1 για παιδιά 8-12 ετών.
- ✚ Ιδανικό είναι να παρέχουμε τουλάχιστον 30-40 λεπτά την ημέρα έκθεση στην ελληνική κάθε εβδομάδα μέχρι την ηλικία των 8 ετών.
- ✚ Δίνουμε έμφαση κυρίως στην πρόσληψη και αργότερα στην παραγωγή προφορικού λόγου.
- ✚ Είναι πολύ σημαντικό τουλάχιστον ένα πρόσωπο από το άμεσο οικογενειακό περιβάλλον να μιλά ελληνικά με το παιδί.

Μετά τη συνοπτική αυτή συζήτηση για τη σημασία της ηλικίας έναρξης στην εκμάθηση της Γ2 μπορούμε να δούμε με πίνακες τα κύρια σημεία που πρέπει να προσέξουμε, όταν διδάσκουμε την ελληνική ως Γ2 σε παιδιά μικρής ηλικίας. Ας δούμε, πρωτίστως, τι πρέπει να θυμόμαστε σε περίπτωση διδασκαλίας σε μικρά παιδιά.

Τα μικρά παιδιά:

- είναι σε θέση να καταλαβαίνουν τη γλώσσα με την προϋπόθεση ότι η γλώσσα είναι κατανοητή, απλή και παρουσιάζεται σε συγκεκριμένο
- μαθαίνουν τις νέες λέξεις και εκφράσεις γρήγορα από ιστορίες, εικόνες, τραγούδια, παιδικές σειρές και παιχνίδια
- απαντούν συχνά στη Γ1 κατά τον πρώτο χρόνο εκμάθησης της Γ2
- μπερδεύουν τους γλωσσικούς κώδικες και δεν νοιάζονται και τόσο να διορθώσουν τα λάθη τους (τα πιο πολλά λάθη που κάνουν είναι παραδείγματα συστηματικών λαθών του χρήστη μιας γλώσσας και έτσι μας δείχνουν ότι τα παιδιά βρίσκονται στο σωστό δρόμο)
- δεν χρειάζεται να κατανοούν κάθε λέξη
- χρειάζονται κάποιο χρόνο πριν αρχίσουν να παραγάγουν δημιουργικά τη γλώσσα

Επίσης, το υλικό πρέπει να είναι ενδιαφέρον αλλά ταυτόχρονα γνωστικά και γλωσσικά κατάλληλο για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα. Η τέχνη, για παράδειγμα, είναι πολύ σημαντική για τα νήπια αφού αποτελεί πηγή έκφρασης συναισθημάτων, αλλά και ουσιαστική εμπειρία που προσφέρει ένα διασκεδαστικό αλλά και ασφαλές περιβάλλον στην τάξη. Ας πούμε, αν θέλουμε να παρουσιάσουμε ένα απλό διάλογο (π.χ. χαιρετισμοί, παρουσίαση) μπορούμε να το οργανώσουμε το μάθημά μας με κουκλοθέατρο. Χρήσιμη θα ήταν και μια ελληνική μασκότ, με όνομα ελληνικό, που θα είναι η μασκότ της τάξης για την ώρα των ελληνικών. Ενθαρρύνουμε τα παιδιά να μιλούν ελληνικά, αφού η μασκότ μας καταλαβαίνει μόνο ελληνικά ώστε να δίνουμε σκοπό στα παιδιά να χρησιμοποιούν τη γλώσσα μέσα από το παιχνίδι και την εμπειρία.

Επιπλέον, στην ηλικία αυτή, το συναισθηματικό δέσιμο και η επικοινωνία με τον εκπαιδευτικό επηρεάζει την απόκτηση του λεξιλογίου. Γενικά, η συναισθηματική

σύνδεση με τον νηπιαγωγό/δάσκαλο λειτουργεί πολύ ενθαρρυντικά για την κατάκτηση της Γ2 αλλά συμβάλει και στη θετική στάση των παιδιών στην εκμάθηση άλλων γλωσσών γενικότερα.

Και για τους γονείς, θυμίζουμε πως:

Αν δεν μιλάτε τη γλώσσα σας στα παιδιά σας, μπορείτε να ξεκινήσετε τώρα.

1. Ξεκινήστε με αργούς ρυθμούς και όσο νωρίτερα γίνεται, έχοντας κατά νου ότι το παιδί σας μπορεί να αντισταθεί σε μια απότομη αλλαγή στη γλωσσική που χρησιμοποιείτε.

2. Διαβάστε στα παιδιά σας απλά βιβλία (ιστοριούλες, παραμύθια) και αργότερα πιο σύνθετα, τα οποία αποτελούν σημαντική πηγή άντλησης λεξιλογίου.

4. Σταδιακά αυξήστε τον χρόνο που αφιερώνετε στη Γ2 και βρείτε δραστηριότητες, όπως παιχνίδια στον υπολογιστή κ.ά., κατά τις οποίες τα παιδιά μπορούν να αναπτύξουν καλύτερα το λεξιλόγιό τους.

5. Ενθαρρύνετε τα παιδιά να σας απαντούν στη Γ2, όταν τους μιλάτε σε αυτή.

6. Μην παραιτείστε: Οποιοδήποτε κέρδος στην άλλη γλώσσα είναι σημαντικό και θα αποτελέσει τη βάση για την περαιτέρω ανάπτυξη της διγλωσσίας του παιδιού σας.

[Προτάσεις προσαρμοσμένες από Steiner, 2008].

Ποια είναι η κατάλληλη μεθοδολογία για τη διδασκαλία γλώσσας στα μικρά παιδιά;

Διδακτικές αρχές

- ✓ Έμφαση στον προφορικό λόγο (πρόσληψη & παραγωγή προφορικού λόγου)
- ✓ Πολυαισθητηριακή & βιωματική προσέγγιση
- ✓ Θεματικές & ιστορίες
- ✓ Καλλιέργεια γνωστικών δεξιοτήτων

Εγώ, ο Φωστηρούλης, η σοφή κουκουβάγια, προτείνω να παίζουμε, να τραγουδάμε και να μαθαίνουμε τα ελληνικά σαν παιχνίδι! Φτιάξτε τη Γωνιά της ελληνικής, οργανώστε την τάξη σας με παιχνίδια, κάρτες, κουκλοθέατρο, εικόνες, παιδικά βιβλία, «κατεβάστε» τραγουδάκια και δημιουργήστε ιστορίες.

Σε σχέση με τη γενικότερη μεθοδολογική προσέγγιση, οι κυριότερες μέθοδοι που μπορούν να μας φανούν χρήσιμες για το κοινό-στόχος, είναι:

- (α) η Λεξική Προσέγγιση (Lexical Approach),
- (β) η Ολική Σωματική Αντίδραση (Total Physical Response),
- (γ) η Δραστηριοκεντρική Μέθοδος (Task-based Learning),
- (δ) η Εκμάθηση με βάση το Περιεχόμενο (Content based Education)

Παρακάτω περιγράφονται τα κύρια στοιχεία της κάθε μεθόδου:

(α) Λεξική Προσέγγιση (Λ.Π.)

Η συγκεκριμένη προσέγγιση βασίζεται στην Επικοινωνιακή Προσέγγιση και επικεντρώνεται στις λεξικές συστάδες, όπως υποδεικνύει και ο τίτλος της. Η χρήση, λοιπόν, των λεξικών συστάδων όπως χρησιμοποιείται σε κείμενα και η παιδαγωγική του

αξιοποίηση είναι το σημείο εστίασης της προσέγγισης. Βάση της Λ.Π. είναι οι «συστάδες λέξεων» (μικρές φράσεις, ένα σύνολο λέξεων σε ένα συγκεκριμένο περικείμενο) μέσω των οποίων ο μαθητής θα μάθει τόσο τη γραμματική δομή όσο και το λεξιλόγιο, καθώς τα δύο αυτά επίπεδα της γλώσσας δεν διαφοροποιούνται στην Λ.Π. (Lewis, 2002). Η διδασκαλία των γραμματικών δομών δεν διδάσκεται ρητά και άμεσα, αλλά έμμεσα και υπόρρητα. Οι λεξικές συστάδες διδάσκονται στην Γ2, ολιστικά, ως μια ενότητα και έτσι αποθηκεύονται στη μνήμη αλλά και ανακαλούνται κατευθείαν στην Γ2.

Χρήση της Λ.Π.: διδασκαλία των λεξικών συστάδων μέσα από ιστορίες, κινούμενα σχέδια κ.λπ. Για παράδειγμα, βλέπουμε το παρακάτω επεισόδιο από τη σειρά Πέππα το Γουρουνάκι:

https://www.youtube.com/watch?v=XmSk6b_ZBLw

Εκεί έχουμε ήδη τις ακόλουθες συστάδες/προτάσεις: 1.«Είμαι η Πέππα, το γουρουνάκι» 2. «Αυτός είναι ο μικρός μου αδερφός, ο Τζορτζ». 3. «Αυτή είναι η μαμά γουρουνίτσα» 4. «Βοήθησέ με λίγο» 5. «Σήμερα βρέχει».

(β) Ολική Σωματική Αντίδραση

Η χρήση της Ολικής Σωματικής Αντίδρασης (ΟΣΑ) είναι αναγκαία και εξαιρετικά αποτελεσματική αλλά και διασκεδαστική για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα. Με βάση την ΟΣΑ, οι μαθητές ακούν και ακολουθούν εντολές και οδηγίες στην ελληνική ως Γ2, όπως αυτές εκφέρονται από τον εκπαιδευτικό, και ανταποκρίνονται αποκλειστικά μέσω σωματικών κινήσεων και δράσεων, π.χ. *σήκω, έλα πιο κοντά, σήκωσε το χέρι σου* κ.λπ. (Cameron, 2001). Η χρήση στοιχείων της ΟΣΑ έχει ως στόχο να διευκολύνει τους μαθητές στην κατανόηση του γλωσσικού εισαγόμενου χωρίς όμως να απαιτεί παραγωγή λόγου από τους ίδιους. Εστιάζει, λοιπόν, στην πρόσληψη και κατανόηση, ενώ η παραγωγή αφορά τη σωματική αντίδραση.

Χρήση της ΟΣΑ: δραστηριότητες που αφορούν ηχητικά αρχεία, όπως τραγούδια και παιχνίδια, στα οποία οι μαθητές «απαντούν» με κινήσεις.

(δείτε ενδεικτικά σχετικά με την TPR:
<https://www.youtube.com/watch?v=1Mk6RRf4kKs>)

Για τη συγκεκριμένη μέθοδο πολύ γνωστό είναι το τραγουδάκι «Χαρωπά τα δυο μου χέρια τα χτυπά»: <https://www.youtube.com/watch?v=mtsW5cs1Dqs>

(γ) Δραστηριοκεντρική Μέθοδος

Η Δραστηριοκεντρική Μέθοδος (Δ.Μ.), όπως οργανώθηκε αρχικά από τον Prabhu (1987) και αναπτύχθηκε αργότερα από τη Willis (1996), στοχεύει στην αξιοποίηση δραστηριοτήτων μέσα στην τάξη που σχετίζονται άμεσα με την ανταπόκριση στις πραγματικές συνθήκες της επικοινωνίας, έξω από την τάξη. Στην ηλικία που μας αφορά στον παρόντα Οδηγό, η συνεργασία των μικρών μαθητών μας και η συμμετοχή τους σε δραστηριότητες αποσκοπούν σε κάποιο πραγματικό και απτό αποτέλεσμα (π.χ. η συμπλήρωση ενός παζλ, ένα ομαδικό παιχνίδι, η συνεργατική λύση ενός προβλήματος κλπ. Willis, 1996). Στην περίπτωση της Δ.Μ. έμφαση και πάλι δίνεται στο νόημα και στο περιεχόμενο, παρά στη δομική οργάνωση και μορφή της γλώσσας. Σημαντικό είναι σε σχέση με τις δραστηριότητες να τις οργανώσουμε με συνεκτικό τρόπο, με συγκεκριμένο στόχο και σκοπό την επιτυχή ολοκλήρωσή τους και την εμπλοκή όλων των μαθητών μας σ'αυτές.

Χρήση της Δ.Μ.: δραστηριότητες που αφορούν την έμφαση σ'αυτές και στη διαδικασία εκμάθησης: Για παράδειγμα, σύνθεση ενός παραμυθιού με πολύ απλά λογάκια. Βάζουμε τους χαρακτήρες και οργανώνουμε το πλαίσιο του παραμυθιού με υλικά (π.χ. κάρτες, καρτούν, κούκλες, σπιτάκια κλπ.) πάνω σε ένα τραπέζι και σε ομάδες λέμε κάτι για τους ήρωες, π.χ. «είναι τρία αλεπουδάκια», «έχουν ένα σπιτάκι». Στόχος μας είναι να συνθέσουμε ένα παραμύθι. Μπορούμε να κάνουμε και ηχομημητικά τους ήχους ή να το δραματοποιήσουμε. Παίρνουμε, για παράδειγμα, τις παρακάτω κάρτες και κάνουμε μια μικρή ιστορία για το δάσος με τίτλο το «Πάντα που πάντα τρώει μπαμπού»:

Το πάντα που πάντα τρώει μπαμπού:
Σε ένα μεγάλο δάσος με μπαμπού, στη
μακρινή Κίνα...

(δ) Εκμάθηση με βάση το Περιεχόμενο

Η συγκεκριμένη μέθοδος, όπως και οι προηγούμενες, δεν προτάσσει τη δομική διδασκαλία, καθώς η εκμάθηση γλώσσας πηγάζει από τη διδασκαλία του αυθεντικού περιεχομένου με φυσικό τρόπο (βλ. σχετικά Richards & Rodgers, 2001). Στο πλαίσιο της μεθόδου αυτής, η διδασκαλία ενός μαθήματος (π.χ. Γεωγραφία, Χειροτεχνία κτλ.) γίνεται στη Γ2 και δίνεται έμφαση στις επικοινωνιακές δεξιότητες των μαθητών, οι οποίοι χρησιμοποιούν τη γλώσσα για να παρουσιάσουν και να ανταλλάξουν πληροφορίες. Πρόκειται για μια εκπαιδευτική προσέγγιση με διπλό στόχο, κατά την οποία χρησιμοποιείται επιπρόσθετη γλώσσα για τη διδασκαλία και την εκμάθηση τόσο της γλώσσας όσο και του περιεχομένου (EuroCLIC, 1994). Η ανάλυση, σύνθεση και πρόβλεψη πληροφοριών βοηθούν παράλληλα στην ανάπτυξη γνωστικών δεξιοτήτων υψηλού επιπέδου (Met, 1998) και έτσι επιτυγχάνεται η μετάβαση από τις γνωστικές δεξιότητες χαμηλότερου επιπέδου (LOTs-Lower Order Thinking Skills) στις γνωστικές δεξιότητες υψηλότερου επιπέδου (HOTs-Higher Order Thinking Skills).

Σε περίπτωση που αυτό είναι εφικτό, προτείνουμε τη διδασκαλία ενός αντικειμένου (π.χ. Χειροτεχνία) στην ελληνική γλώσσα.

(ε) Θεματική προσέγγιση

Στο πλαίσιο των ελληνικών νηπιαγωγείων, αλλά και των νηπιαγωγείων σε όλον τον κόσμο, ξεχωριστή θέση κατέχει η

θεματική προσέγγιση (επεξεργασία θεμάτων κατά την Katz, 1994), που στην ουσία διέπει τις παραπάνω προσεγγίσεις. Η συγκεκριμένη προσέγγιση είναι ιδανική για τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας, καθώς ο εκπαιδευτικός εμπλουτίζει τις γνώσεις και διευρύνει τις πληροφορίες που έχουν τα παιδιά για ένα θέμα: π.χ. το Πάσχα στην Ελλάδα. Με βάση τη θεματική προσέγγιση, οργανώνουμε στην τάξη μας «γωνιές» (όπως αυτή που βλέπουμε στη φωτογραφία για τη θεματική «γενέθλια»). Δουλεύουμε συνεργατικά με τα παιδιά, αλλά αποτελούμε την κύρια πηγή πληροφοριών. Με αναφορά σε ένα συγκεκριμένο θέμα, π.χ. όπως φαίνεται στην εικόνα «τα γενέθλια» ή «το πάρτι γενεθλίων» μπορούμε να μάθουμε πολλές σχετικές λέξεις και προτάσεις και να οργανώσουμε μια γωνιά με πραγματικά αντικείμενα.

Εγώ, ο Φωστηρούλης, η σοφή κουκουβάγια, σας θυμίζω ακόμα και τη μέθοδο “project” με τα σχέδια εργασίας ή αλλιώς τη συνθετική εργασία που είναι ιδανική για να ανακαλύψουν και να εξερευνήσουν τα μικρά παιδιά τον κόσμο μέσα από τη γλώσσα, ψάχνοντας, μέσα από ομάδες το «τι» και το «γιατί»!

Συνοψίζουμε:

Η διδασκαλία γίνεται με παιγνιώδη τρόπο και με

- πολλά τραγούδια
- σύντομες ιστορίες και παραμύθια
- παιχνίδια
- πολλή κίνηση στην τάξη
- θέατρο, χορό, μίμηση
- καλλιτεχνικές δραστηριότητες (ζωγραφική/σχέδιο) και χειροτεχνία
- projects (σχέδια εργασίας)

Σημειώνουμε ότι η μέθοδός μας συνολικά είναι επαγωγική. Η παρουσίαση γραμματικών κανόνων και η χρήση μεταγλώσσας είναι ασύμβατη με το νεαρό της ηλικίας των μαθητών και με το γνωστικό τους επίπεδο. **ΑΠΟΦΕΥΓΟΥΜΕ** τη ρητή διδασκαλία της γραμματικής. **ΔΙΝΟΥΜΕ ΕΜΦΑΣΗ** στο νόημα και όχι στη δομή της γλώσσας.

ΑΝΑΚΑΛΥΠΤΟΥΜΕ ΚΑΙ ΔΙΕΡΕΥΝΟΥΜΕ τα μοτίβα της γλώσσας μέσα από τη χρήση τους στις ιστορίες, στις δραστηριότητες, στα παιχνίδια (όχι μέσα από την παρουσίαση κανόνων ή μηχανικών ασκήσεων).

Επιπλέον, τονίζουμε ότι για να προσεγγίζουμε τα μικρά παιδιά στην πραγματικότητα της τάξης:

✓ 1. Χρησιμοποιούμε το άμεσο περιβάλλον του παιδιού, π.χ. παιχνίδια/απτά αντικείμενα αντί για κάρτες.
✓ 2. Χρησιμοποιούμε τις καθημερινές ρουτίνες και επαναλαμβάνουμε πολλές φορές: τα παιδιά έτσι αισθάνονται μεγαλύτερη ασφάλεια και ανυπομονούν να συμμετέχουν.
✓ 3. Αφήνουμε τα παιδιά να κινούνται πολύ. Τα παιδιά θα θυμούνται ποια κίνηση ανταποκρίνεται σε ποιο γλωσσικό ερέθισμα.
✓ 4. Τραγουδάμε μαζί με τα παιδιά και μάλιστα συχνά. Ο τόνος και το μουσικό μοτίβο βοηθούν στην ανάκληση της γλώσσας.
✓ 5. Αλλάζουμε πολύ συχνά τις δραστηριότητες: τα παιδιά χάνουν το ενδιαφέρον τους εύκολα και έτσι είναι καλύτερο να διακρίνετε τις δραστηριότητες που τα συγκινούν περισσότερο και να τις εναλλάσσετε.
✓ 6. Δεν δίνουμε οδηγίες, παίζουμε. Η επίδειξη του παιχνιδιού από τη/τον νηπιαγωγό και η συμμετοχή στο παιχνίδι είναι ό,τι καλύτερο.
✓ 7. Είναι σημαντικό να μιλάμε αποκλειστικά ελληνικά στο σχολείο. Κάνουμε τα ελληνικά μέρος της ημέρας μας στο σχολείο, αλλά και στο σπίτι!
✓ 8. Χρησιμοποιούμε την πολυαισθητηριακή μέθοδο: αφήνουμε τα παιδιά να αγγίξουν, να ακούσουν, να δουν, να δοκιμάσουν και να μυρίσουν τον κόσμο.
✓ 9. Εμπλέκουμε τα παιδιά στην ανταπόκρισή τους σε τραγούδια και παραμύθια. Χρειάζεται να τα ενθαρρύνουμε να μιλάνε όλα και να αλλάζει η σειρά.
✓ 10. Χρησιμοποιούμε γνωστά παιχνίδια από το περιβάλλον της μητρικής/πρώτης γλώσσας (όποια είναι η Γ1) για να εξασκηθούμε στις ρίμες, στα τραγούδια και στα παραμύθια. (βλ. σχετικά: Szulc-Kurpaska, 2007)

Κεφάλαιο 3

Ενδεικτικές προτάσεις διδασκαλίας, καλλιέργειας των γλωσσικών δεξιοτήτων και εναλλακτικής αξιολόγησης

Ακούω και μιλάω! Μιλάω και ακούω: διδασκαλία και καλλιέργεια των προφορικών δεξιοτήτων

Οι δεξιότητες του γραπτού λόγου δεν συνιστούν τον κύριο στόχο για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα. Οι προφορικές δεξιότητες είναι η κύρια πηγή από την οποία τα μικρά παιδιά αντλούν και μαθαίνουν νέες λέξεις και συνεπώς έννοιες (Harris, Golinkoff, & Hirsh-Pasek, 2011). Για παράδειγμα, έρευνες έχουν δείξει ότι οι συζητήσεις κατά τη διάρκεια των γευμάτων (Beals, DeTemple, & Dickinson, 1994), οι καθημερινές δραστηριότητες και δουλειές (Tizard & Hughes, 1984) και τα παιχνίδια (Neuman & Roskos, 1992) συνιστούν διαδραστικά μαθησιακά περιβάλλοντα. Παρόλα αυτά, οι μαθητές μας να χρειάζονται ένα ευρύτερο και πιο ανεπτυγμένο λεξιλόγιο από αυτό που γενικά ακούν στις καθημερινές τους συζητήσεις (Neuman, Newman & Dwyer, 2011: 250).

Οι ειδικοί μας λένε πως τυπικά χρειάζονται 10 με 12 φορές έκθεσης σε μια λέξη για να τη μάθουμε καλά.

Διδακτικό πλαίσιο

Μάθηση μέσω ιστοριών

Ειδικά οι ιστορίες αποτελούν πολύ σημαντικό υλικό και εργαλείο για τον εκπαιδευτικό, αφού εξασκούν τη φαντασία και τη δημιουργικότητα των παιδιών και εμπλουτίζουν τη μαθησιακή διαδικασία. Τα παιδιά μοιράζονται μέσα στην τάξη μια κοινή εμπειρία που μπορεί να προκαλεί ενθουσιασμό, περιέργεια, ανυπομονησία ή ίσως και προβληματισμό. Η αφήγηση και διήγηση ιστοριών αποτελούν βασικές τεχνικές κατάλληλες για την παιδική ηλικία, καθώς τα παιδιά γνωρίζουν παραμύθια στη μητρική τους γλώσσα. Οι ιστορίες συμβάλλουν στην γνωστική, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών (Beard, 1991) καθώς και στην εμπέδωση βασικών εννοιών όπως ο χρόνος, το μέγεθος, το σχήμα, η αλληλουχία γεγονότων κλπ. Η διαρκής επανάληψη λέξεων και φράσεων δημιουργούν μοτίβα που διευκολύνουν τη μάθηση, ενώ παράλληλα αναπτύσσονται δεξιότητες συγκέντρωσης και κατανόησης προφορικού λόγου (Ellis & Brewster, 1991). Η χρήση ιστοριών επιτρέπει ευελιξία και προωθεί την πολυαισθητηριακή προσέγγιση (χρήση όλων των αισθήσεων), αφού μπορεί να συνδυαστεί με χειροτεχνίες, κατασκευές, παιχνίδια και τραγούδια.

Προτείνονται, εκτός από τα κλασικά παραμύθια, οι μύθοι του Αισώπου που έχουν ηθοπλαστικό χαρακτήρα και παρουσιάζουν κάποιο δίδαγμα στο τέλος με στόχο να εξυπηρετήσουν όχι μόνο γλωσσικούς αλλά και παιδαγωγικούς στόχους. Επίσης, πολύ αγαπητά είναι τα παραμύθια του Ευγ. Τριβιζά και της Μ. Κριεζή. Όπως προτείνουμε παραπάνω, οι ιστορίες μπορούν να συνοδεύονται από βίντεο, τραγουδάκια και όποιο υλικό μας διατίθεται. Μια εξαιρετική πρόταση είναι η «Φρουτοπία», κλασική και αγαπημένη ιστορία του Ευγένιου Τριβιζά που έγινε σειρά στην τηλεόραση. Το πρώτο επεισόδιο της Φρουτοπίας μπορείτε να το βρείτε εδώ: <https://www.youtube.com/watch?v=4oL1QsFMγO8>

Όταν αφηγούμαστε μια ιστορία:

- Εξασκούμε τις επικοινωνιακές δεξιότητες των παιδιών με δραστηριότητες που σχετίζονται με την ιστορία και προωθούν την ανάπτυξη στρατηγικών πρόβλεψης (π.χ. μετά τι θα γίνει;), την παρατήρηση και την εστίαση στη γλώσσα.
- Διατηρούμε οπτική επαφή (Wright, 2003), χρωματίζουμε και αλλάζουμε την ένταση και τον τόνο της φωνής ανάλογα με την πλοκή της ιστορίας.
- Σημαντικά στοιχεία κατά την αφήγηση είναι η μίμηση και η κίνηση.
- Τονίζουμε βασικές λέξεις και φράσεις και τις επαναλαμβάνουμε τακτικά. Η επανάληψη λέξεων και φράσεων από την ιστορία διευκολύνουν την απομνημόνευση και την καταγραφή τους στη μνήμη, έτσι ώστε τα παιδιά να μπορούν να συμμετέχουν.
- Η αφήγηση μπορεί να γίνει στην αρχή χωρίς εικόνες ή μόνο με εικόνες και το ανάποδο.
- Η διευθέτηση των θέσεων των παιδιών μπορεί να δημιουργήσει χαλαρή και όμορφη ατμόσφαιρα, οπότε τα παιδιά θα μπορούσαν να κάθονται πάνω σε ένα χαλί, στο πάτωμα ή στην «γωνιά του ελληνικού παραμυθιού».

(βλ. Αλεξίου & Τζακώστα, 2014)

Βασικά κριτήρια για την επιλογή ιστορίας αποτελούν παράγοντες όπως η ηλικία, το γλωσσικό επίπεδο, η γνωστική ανάπτυξη καθώς και το πολιτισμικό υπόβαθρο. Κάποια σημαντικά στοιχεία που χρειάζεται να λάβουμε υπόψη για να επιλέξουμε μια ιστορία είναι τα εξής:

Κριτήρια επιλογής ιστοριών

- ✓ Η ιστορία πρέπει να είναι διασκεδαστική, απλή και κατάλληλη για το γλωσσικό τους επίπεδο. Αν υπάρχουν ρίμες, τότε διευκολύνεται η κατανόηση, η εκμάθηση και η μακροπρόθεσμη ανάκληση.
- ✓ Η ιστορία χρειάζεται να έχει δράση, να περιέχει μικρούς σε έκταση διαλόγους και πολλές εικόνες.
- ✓ Είναι σημαντικό να είναι ελκυστική για τα παιδιά, γι' αυτό και θα πρέπει να έχει όμορφες και χρωματιστές εικονογραφήσεις.
- ✓ Ιδανικά, θα ήταν σκόπιμο η ιστορία συνοδεύεται από μικρά τραγούδια που βοηθούν στην απομνημόνευση (Kolsawalla, 1999) και να περιέχει επανάληψη λέξεων.

Η σύγχρονη τεχνολογία πλέον μας προσφέρει και ιστορίες online, μέσω εφαρμογών που μπορούμε να μεταφορτώσουμε για να τις διαβάσουμε στον υπολογιστή, στην ταμπλέτα και στο κινητό μας. Μια τέτοια εφαρμογή, για παράδειγμα, είναι:

Η Zingyland, στην ιστοσελίδα <http://zingyland.com/>. Μπορούμε να την κατεβάσουμε δωρεάν και να περιηγηθούμε στο δωρεάν υλικό στην ελληνική γλώσσα. Παράλληλα, το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας έχει δημιουργήσει την εφαρμογή «KLIK app» στην οποία μπορούμε να συνδέσουμε το ηλεκτρονικό βιβλίο [KLIK-A1](#) για παιδιά και να δημιουργήσουμε μια εικονική τάξη.

Στο ίδιο πλαίσιο, μπορούμε και εμείς να δημιουργήσουμε τις δικές μας ιστορίες μέσω διαφόρων εφαρμογών ψηφιακής αφήγησης (<https://elearningindustry.com/18-free-digital-storytelling-tools-for-teachers-and-students>) που διατίθενται δωρεάν. Με τον τρόπο αυτό μπορούμε να δημιουργήσουμε πολλές δικές μας ιστορίες και να συνδημιουργήσουμε ιστορίες με τους μικρούς μας μαθητές. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε ακόμη και το PowerPoint με εισαγωγή εικόνων και κινήσεων για να δημιουργήσουμε μια μικρή, ευχάριστη ιστορία (π.χ. για το σκυλάκι ή το γατάκι μας, για το μικρό μας κατοικίδιο). Μπορούμε ακόμα να «ζωντανέψουμε» μια εικόνα με την εφαρμογή 'Augasma' που είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακή.

Μάθηση μέσω τραγουδιών

Σημαντικό διδακτικό πλαίσιο που βοηθά στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών είναι τα ποιήματα και τα τραγουδάκια. Μπορούμε να παίξουμε παιχνίδια με τις λέξεις και τη ρίμα ξεχωρίζοντας το αρχικό και τελικό φώνημα της λέξης. Σε γενικές γραμμές, η φωνολογική πρόσβαση στην αποθήκευση του λεξιλογίου διευκολύνει την ανάκληση του λεξιλογίου από τη μακροπρόθεσμη μνήμη (Wagner & Torgesen, 1987: 495). Έχει αποδειχθεί ότι υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στη φωνολογική επεξεργασία και την ανάπτυξη της αναγνώρισης των γραμμάτων στα παιδιά προσχολικής ηλικίας (Burgess & Lonigan, 1998: 496). Ερευνητές υποστηρίζουν μάλιστα ότι οι ρίμες βοηθούν στην φωνολογική ανάπτυξη των νηπίων και μάλιστα αυτών που ενδεχομένως να εμφάνιζαν προβλήματα ανάγνωσης και γραφής στο σχολείο (Bolduc & Lefebvre, 2012).

Μάθηση με ΤΠΕ

Σημαντικό κομμάτι της ζωής των νηπίων πλέον αποτελεί ο ψηφιακός γραμματισμός, δηλαδή ο αναδυόμενος γραμματισμός που προκύπτει από τη χρήση των ψηφιακών και ηλεκτρονικών μέσων, των εφαρμογών του Η/Υ, όπως οι ΤΠΕ (Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Τεχνολογίας) για την εκμάθηση της γλώσσας. Οι μικροί μας μαθητές αρχίζουν να χρησιμοποιούν εφαρμογές από τότε που μαθαίνουν τις πρώτες τους λέξεις. Σε σχέση με την ελληνική γλώσσα αξίζει να περιηγηθούμε για υλικό σε ιστοχώρους όπως το [Φωτόδεντρο](#), που είναι αποθετήριο μαθησιακών αντικειμένων καθώς και το [Ψηφιακό Σχολείο](#) που διαθέτει ψηφιακό υλικό, εκπαιδευτικές πλατφόρμες και πολυάριθμες εφαρμογές, καθώς και όλα τα γλωσσικά μαθήματα σε ηλεκτρονικές εφαρμογές. Χρήσιμο [υλικό](#) του [Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας](#) που ενδείκνυται για τις πρώτες τάξεις του ελληνικού δημοτικού και κατ'επέκταση, με την ειδική προσαρμογή για μικρότερες ηλικίες, είναι το ηλεκτρονικό περιβάλλον των [ΨΗΦΙΔΩΝ](#) (ειδικά τα Λεξικά για το δημοτικό, με απλούς ορισμούς για τις λέξεις), καθώς επίσης και το εξαιρετικό ψηφιακό υλικό του [ΔΙΑΠΟΛΙΣ](#). Επίσης, μεγάλο ενδιαφέρον έχει και ο ιστοχώρος του ΚΕΓ [«Εξερευνώ τις ιστορίες»](#) ειδικά ως προς τις γλωσσικές δραστηριότητες που απευθύνονται σε παιδάκια δημοτικού, αλλά μπορούν με άνεση να είναι χρήσιμες για παιδιά 6-7 ετών καθώς και η παλρφόρμα [«Αίσωπος»](#) που διαθέτει καταπληκτικά ψηφιακά διδακτικά σενάρια και υλικό. Αν και υπάρχει πραγματικά μεγάλη ποικιλία υλικού στο διαδίκτυο, ξεχωρίζουμε και το υλικό της [Εκπαιδευτικής Τηλεόρασης](#) που αξίζει να δείτε.

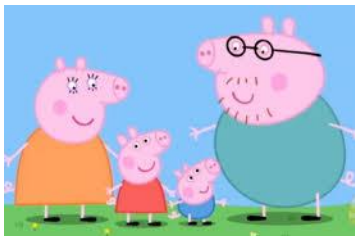
Ο Φωστηρούλης προτείνει...

Μπορούμε να αρχίσουμε με το [«Ένα γράμμα μια ιστορία»](#)

Κινούμενα σχέδια και Βίντεο

Για την εξάσκηση του προφορικού λόγου, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν τα βίντεο. Προσοχή χρειάζεται στην επιλογή του οπτικοακουστικού υλικού από το πλήθος των παιδικών σειρών, εκπομπών και ταινιών που υπάρχουν. Το υλικό αυτό πρέπει να ανταποκρίνεται στις γλωσσικές ικανότητες των παιδιών, να σχετίζεται άμεσα με τη θεματική μας και κυρίως να αφορά την ελληνική ως «φυσική» γλώσσα, καθώς οι περισσότερες παιδικές σειρές είναι μεταγλωττισμένες. Η μεταγλώττιση των παιδικών σειρών είναι συνήθως εξαιρετική και η γλώσσα είναι απλή και εύκολη.

Πέππα το Γουρουνάκι

Εξαιρετικός θησαυρός γλώσσας (Αλεξίου, 2015) με πεντάλεπτα επεισόδια που αφορούν την καθημερινή ζωή μιας οικογένειας γουρουνιών και βοηθούν στην ανάπτυξη λεξιλογίου, εκφράσεων αλλά ταυτόχρονα προωθούν ανθρωπιστικές αξίες (Αλεξίου & Κόκλα, 2019)

<https://www.youtube.com/watch?v=I0puWdw75yY>

Ο Τσάρλι και η Λόλα

Περιέχει καθημερινό λεξιλόγιο αλλά και χρήσιμες φράσεις (Αλεξίου & Υφούλη, 2019)

<https://www.youtube.com/watch?v=TcjVfKw--oM>

Το μικρό βασίλειο του Ben και της Holly

Εξαιρετική πηγή λέξεων και εκφράσεων που επαναλαμβάνονται (Αλεξίου & Μητρούδη, προσεχώς)

<https://www.youtube.com/watch?v=weZPWPPBIEQ>

Ο μπόμπιρας

Άλλη μια σειρά κινουμένων σχεδίων που βοηθά στην καλλιέργεια λεξιλογίου για πολύ μικρά παιδιά. Δείτε για παράδειγμα το επεισόδιο για τις γιορτές των Χριστουγέννων και το χειμωνιάτικο κρύο:

<https://www.youtube.com/watch?v=CRvDBwKHkQk>

Οι μπανάνες με πιτζάμες

Επεισόδιο για τον λόξυγκα:

<https://www.youtube.com/watch?v=A2IK7z00-F4> (διάφορες φράσεις σχετικά με καθημερινές δραστηριότητες και λέξεις για αντικείμενα)

Το Νησί του Τιμποκτού

(πολλά βίντεο στο YouTube, για παράδειγμα το:

<https://www.youtube.com/watch?v=GVXBrSmlBA> με λέξεις για την καθημερινή ζωή, τη ρουτίνα μας, τη διαμονή, τον καιρό, π.χ. «κάνω μπάνιο», «ζω στο λιβάδι», «αλλάζω σπίτι», «ψάχνει καινούριο σπίτι», «σπιτάκι»)

Οι πρόσφατες μελέτες που διαθέτουμε (π.χ., Linebarger & Walker, 2005) έχουν καταδείξει ότι «τα καλά σχεδιασμένα προγράμματα με μια συνεκτική αφηγηματική δομή, που συνδυάζουν τη σωστή χρήση της γλώσσας με ελκυστικό περιεχόμενο, μπορούν να συμβάλουν σε θετικά γλωσσικά αποτελέσματα για βρέφη και νήπια» (Krcmar, 2011: 780). Έχει επίσης προταθεί ότι «τα παιδιά από την ηλικία των δύο ετών μπορούν να μάθουν το νόημα των λέξεων από την προβολή των αναφορών τους σε βίντεο που δεν έχουν σχεδιαστεί για εμπορικό σκοπό, αλλά ως πειραματικό υλικό για τη δημιουργία ανάλογου ερεθίσματος» (Naigles & Mayeux, 2001 σε Krcmar, 2011: 782), ενώ τα παιδιά πάνω από την ηλικία των 22 μηνών μπορούν να μαθαίνουν νέες λέξεις, ακόμη και από την απλή τους έκθεση σε βίντεο (έστω και επεξεργασμένα) που γυρίστηκαν για εμπορικούς σκοπούς (π.χ., Krcmar κ.ά., 2007 σε Krcmar, 2011: 784).

Επιπλέον, τηλεοπτικά ή YouTube βίντεο είναι εξαιρετικά δημοφιλής (Rhodes & Puhfahl, 2003), καθώς τα μικρά παιδιά περνούν, κατά μέσο όρο, δύο ώρες την ημέρα μπροστά από την τηλεόραση (Rideout κ.ά., 2003). Η απόκτηση και αποθήκευση των λέξεων μέσα από αυτά τα προγράμματα γίνεται χωρίς τα παιδιά στην ηλικία αυτή να δίνουν προσοχή στη μορφή και την ορθότητα της γραμματικής (Rhodes & Puhfahl, 2003). Επίσης, έμφαση δίνεται στη συναισθηματική καλλιέργεια των παιδιών και «οι συναισθηματικά φορτισμένες εικονογραφήσεις αποδεικνύεται ότι έχουν θετικό αντίκτυπο στην προώθηση του μαθησιακού κινήτρου» (Park & Lim, 2007: 159).

Η μέθοδός μας είναι κυρίως επαγωγική και ως προς τα βίντεο που επιλέγουμε. Σύμφωνα με τη θεματική μας, επιλέγουμε το επεισόδιο που θέλουμε, μελετάμε εκ των προτέρων το περιεχόμενό του και σημειώνουμε τις εκφράσεις και τις λέξεις που θέλουμε να μάθουν τα παιδιά. Τα παιδιά παρακολουθούν πρώτα το επεισόδιο χωρίς διδασκαλία λέξεων (οι λέξεις πρέπει να διδάσκονται μέσα στο συγκεκριμένο) και μετά μέσα από το επεισόδιο αντλούμε τη σημασία λέξεων και εκφράσεων. Μπορούμε να ετοιμάσουμε κάρτες ή ένα παιχνίδι ρόλων, επαναλαμβάνουμε τις λέξεις και εκθέτουμε τα παιδιά σε τακτική επανάληψη του λεξιλογίου.

Συνεπώς, μετά την ακρόαση των προφορικών κειμένων και με τη χρήση, για παράδειγμα, βίντεο (όπως υποδείξαμε παραπάνω, την Πέππα το Γουρουνάκι)

μπορούμε να ρωτήσουμε τα παιδιά να μας πουν «ποιος μιλά;», «τι θα κάνουν τώρα;» κτλ.

ΒΑΣΙΚΟΙ ΑΞΟΝΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

- Προγραφικές και προαναγνωστικές δραστηριότητες
- Ανάπτυξη κοινωνικού γραμματισμού
- Συχνή έκθεση σε ακουστικό υλικό και φυσικούς ομιλητές της Γ2

Καλλιέργεια γνωστικών δεξιοτήτων

- Δραστηριότητες μνήμης
- Δραστηριότητες οπτικής αντίληψης/παρατηρητικότητας
- Δραστηριότητες επίλυσης προβλημάτων/ λογικής σκέψης
- Δραστηριότητες επίλυσης μυστηρίων
- Δραστηριότητες επαγωγικής δεξιότητας
(Alexiou, 2009)

Ενδεικτικές δραστηριότητες

Με βάση όσα ήδη συζητήσαμε παραπάνω, στο επίπεδο της διδασκαλίας στη γλωσσική τάξη μπορούμε να οργανώσουμε πρακτικές διδακτικές προτάσεις, χρησιμοποιώντας παιχνίδια, όπως τα παρακάτω:

Άκου και Δείξε: Λέμε την ελληνική λέξη για ένα ζώο, αντικείμενο κλπ. και οι υπόλοιποι μαθητές δείχνουν τη σωστή εικόνα.

Βρίσκω αυτό που δεν ταιριάζει με τα άλλα: Χρησιμοποιούμε λέξεις από την ιστορία και προσθέτουμε γνωστές τους λέξεις που δεν ταιριάζουν (π.χ. παντελόνι, μπλουζάκι, σάντουιτς)

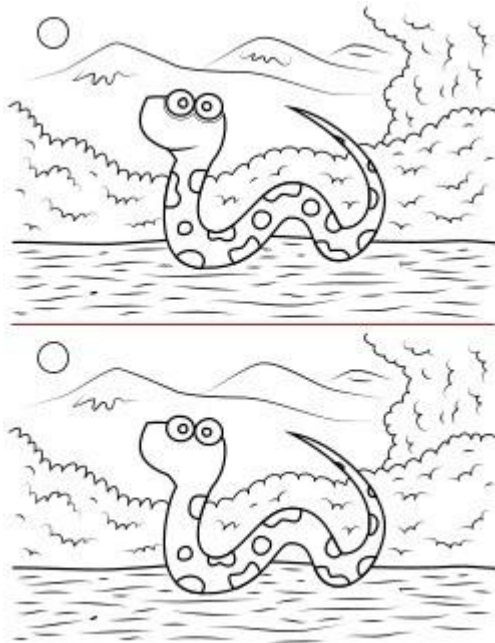
Bingo: Οι μαθητές επιλέγουν έναν αριθμό καρτών με εικόνες και ο εκπαιδευτικός λέει ονόματα των καρτών κλπ. τυχαία. Κάθε φορά που το όνομα που ακούγεται συμπίπτει με το όνομα του αντικειμένου στην εικόνα, ο μαθητής γυρίζει την εικόνα ανάποδα.

Όταν όλες οι εικόνες κάποιου μαθητή είναι ανάποδα, έχει κερδίσει το παιχνίδι.

Παιχνίδι μνήμης: Τα παιδιά βλέπουν 6 αντικείμενα που σχετίζονται με την ιστορία και μετά παίρνουμε τις εικόνες και ζητάμε να μας πουν ποιες θυμούνται.

Παρατηρώ και θυμάμαι: Τα παιδιά βλέπουν μια εικόνα της ιστορίας για 1 λεπτό. Μετά παίρνουμε την εικόνα και ρωτάμε ερωτήσεις.

Παιχνίδι 'βρες τις διαφορές'

Για παράδειγμα, στο

<https://www.pinterest.com> έχει πάρα πολλά παιχνίδια με κάρτες (απλά έχει τις οδηγίες αναζήτησης των εικόνων στην αγγλική γλώσσα: "find the difference").

Ζωγραφομαχίες (Pictionary)

Επιτραπέζια παιχνίδια ή και ηλεκτρονικά πλέον (π.χ. στον ιστοχώρο: <https://www.thegamegal.com/word-generator/>). Ζωγραφίζουμε ή ένα παιδί ζωγραφίζει σε ένα μεγάλο χαρτί και οι υπόλοιποι προσπαθούν να μαντέψουν τι ζωγραφίζει ονοματίζοντάς το.

Ποιες είναι οι κύριες θεματικές ενότητες που μπορούμε να παρουσιάσουμε και να διδάσκουμε για την ελληνική γλώσσα στο σχολείο¹;

Ενδεικτικά παραθέτουμε, με τη σημείωση πως η ηλικία εκκίνησης είναι τα 4 έτη, καθώς η ηλικία αυτή ορίζεται ως η εναρκτήρια για το νηπιαγωγείο, τις ακόλουθες θεματικές ενότητες. Ο/η νηπιαγωγός προσαρμόζει ανάλογα με την ελληνομάθεια της τάξης του τα δεδομένα της προσέγγισης της γλώσσας. Καλό είναι για λόγους ισότιμης μεταχείρισης και ομοιογένειας να αρχίσουμε από το μηδέν, σαν τα παιδιά να μην είχαν καμία προηγούμενη επαφή με την ελληνική γλώσσα: (δείτε το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών, Οριζόντια Πράξη).

Βασικοί κεντρικοί μας στόχοι παραμένουν οι ακόλουθοι:

- Η επικοινωνία
- Η δημιουργική και κριτική σκέψη
- Η προσωπική ταυτότητα, η αυτονομία και οι κοινωνικές ικανότητες

Παρακάτω βλέπουμε τις προτεινόμενες θεματικές ενότητες (Θ.Ε.):

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ-ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ
Τα σχολεία ανοίγουν - Γνωρίζω την παρέα μας. Οργανώνουμε παιχνίδια γνωριμίας, γνωρίζουμε τους χώρους του σχολείου και τις γωνιές της τάξης, τα υλικά και τα παιχνίδια του σχολείου, κανόνες, δικαιώματα και υποχρεώσεις (φτιάχνουμε ταμπελάκια με τα ονόματά μας στα ελληνικά).
Το φθινόπωρο Ο καιρός και η φύση, τα χρώματα της φύσης, τα δέντρα το φθινόπωρο, ζωγραφίζουμε δεντράκια και μιλάμε για την εποχή αυτή.
Παρουσιάζω τον εαυτό μου, την οικογένειά μου και τους φίλους μου. Μιλάμε με απλά λόγια για τα μέλη της οικογένειας και ζωγραφίζουμε το δέντρο της οικογένειάς μας.
Η 28^η Οκτωβρίου Οργανώνουμε μια γωνιά ιστορίας και διηγούμαστε την ιστορία της γιορτής. Μιλάμε για τη σημαία

¹ Τις σχετικές πληροφορίες, που προσαρμόσαμε για τις ανάγκες του Οδηγού, μας έδωσαν οι νηπιαγωγοί: Βαρβαρίδου Παναγιώτα και Ψαρρού Ελευθερία από το 28ο Νηπιαγωγείο Ευόσμου της Θεσσαλονίκης, Ολοήμερο τμήμα (Σχολικό έτος 2014 – 2015). Οι προαναφερθείσες νηπιαγωγοί διδάσκουν σε φυσικούς ομιλητές της ελληνικής γλώσσας και όχι σε παιδιά που ξέρουν λίγα ή και καθόλου ελληνικά, οπότε ενδεχομένως κάποιες θεματικές μπορούν να περιοριστούν ή να παραλειφθούν ή να αντικατασταθούν από άλλες ανάλογα με το εκάστοτε σχολικό πλαίσιο.

<p>μας. Επειδή η ελληνική είναι δεύτερη γλώσσα για τα μικρά του σχολείου μας, μπορούμε να κάνουμε πρόβες τα πιο γνωστά τραγουδάκια, να ντυθούμε και να οργανώσουμε την γιορτή (βλ. παράδειγμα: https://www.youtube.com/watch?v=TEIH8IT9bHY)</p>
<p>ΠΕΡΙΟΔΟΣ: ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ – ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ</p>
<p>Ο χειμώνας: πώς είναι η φύση, τα ζωάκια που κοιμούνται τον χειμώνα κτλ. Χρώματα του χειμώνα.</p>
<p>Ήθη και έθιμα των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς και των Φώτων, κάλαντα και ιστορίες από διάφορες περιοχές της Ελλάδας με απλές λέξεις και εικόνες (π.χ. κολάζ για τα έθιμα της Ελλάδας και τα κάλαντα, τραγουδάμε μαζί κλπ.)</p>
<p>Ο χρόνος: Η μέρα και η νύχτα, οι εποχές, οι μήνες και τα χρόνια. Τα γενέθλια μας, η ημερομηνία. Παρουσιάζουμε το υλικό με παιχνίδια και κάρτες (π.χ. κάθε παιδάκι είναι ένας μήνας, μια εποχή, μια μέρα κλπ.)</p>
<p>Η διατροφή μας- Είμαστε ό,τι τρώμε. Παρουσιάζουμε σε καρτέλες ελληνικά φαγητά, οργανώνουμε ημέρα μαγειρικής, ονοματίζουμε τα βασικά συστατικά στα ελληνικά κλπ. (βλ. και βίντεο σχετικό https://www.youtube.com/watch?v=ISHtgffHcSE)</p>
<p>ΠΕΡΙΟΔΟΣ: ΜΑΡΤΙΟΥ – ΙΟΥΝΙΟΥ</p>
<p>Άνοιξη: Αλλαγές στον καιρό και τη φύση</p>
<p>Ήθη και έθιμα της Αποκριάς</p>
<p>Το ελληνικό Πάσχα: ήθη και έθιμα του Πάσχα, ζωγραφίζουμε πασχαλινά αυγά, μιλάμε για το πώς γιορτάζουμε το Πάσχα στην Ελλάδα.</p>
<p>Τα πουλιά επιστρέφουν και τα ζωάκια ξυπνούν από τη χειμερία νάρκη: μιλάμε για τα χελιδόνια, για τα αποδημητικά πουλιά και δείχνουμε κάρτες με τα ζωάκια, που ξυπνούν από τη χειμερία νάρκη.</p>
<p>Παγκόσμια ημέρα βιβλίου: διαβάζουμε ελληνικά παραμύθια και μιλάμε για το βιβλίο, δραματοποιούμε εύκολα μέρη του βιβλίου, ετοιμάζουμε ένα μικρό θεατρικό για το τέλος της χρονιάς.</p>
<p>Το καλοκαίρι Μιλάμε για την εποχή και για το καλοκαίρι στην Ελλάδα! Δείχνουμε τα νησιά και μαθαίνουμε τα χρώματα του καλοκαιριού. Παίζουμε και μαθαίνουμε.</p>

Εγώ, ο Φωστηρούλης, η σοφή κουκουβάγια προτείνω να οργανώσουμε μια γωνιά ιστορίας και πολιτισμού για να οργανώσουμε το γλωσσικό μας μάθημα για τα ήθη, τα έθιμα και την ιστορία της Ελλάδας.

Άλλες ιδέες για θεματικές περιλαμβάνουν:

Βασικές θεματικές	Θεματικές καθημερινότητας	Διάφορες θεματικές
ΧΡΩΜΑΤΑ	ΔΙΑΤΡΟΦΗ (λαχανικά, συνταγές, τρόφιμα)	12 ΘΕΟΙ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ
ΦΡΟΥΤΑ	ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ	ΜΥΘΟΙ ΤΟΥ ΑΙΣΩΠΟΥ
ΑΡΙΘΜΟΙ	ΓΕΙΤΟΝΙΑ-ΠΟΛΗ	ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΟΧΕΣ	ΕΥΓΕΝΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ – ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΛΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ (ΔΑΣΟΣ ΛΟΥΛΟΥΔΙΑ-ΦΥΤΑ-ΚΗΠΟΣ)
ΖΩΑ-ΠΟΥΛΙΑ	ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗ ΑΓΩΓΗ	ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ
ΗΜΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ	ΜΕΣΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	ΠΛΑΝΗΤΕΣ-ΔΙΑΣΤΗΜΑ
ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ – ΜΗΝΕΣ/ΓΙΟΡΤΕΣ	ΜΕΣΑ ΘΕΡΜΑΝΣΗΣ	ΣΗΜΑΙΕΣ
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΡΟΥΤΙΝΕΣ	ΜΕΣΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ
ΚΑΙΡΟΣ	ΧΑΡΤΕΣ	ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ-ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ
ΣΧΗΜΑΤΑ	ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ-ΣΗΜΕΙΑ ΟΡΙΖΟΝΤΑ	ΜΟΥΣΕΙΑ
ΤΟ ΣΩΜΑ ΜΟΥ - Ο ΕΑΥΤΟΣ ΜΟΥ - ΟΙ ΠΕΝΤΕ ΑΙΣΘΗΣΕΙΣ	ΜΟΥΣΙΚΗ (νότες, όργανα)	ΡΟΥΧΑ
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ- ΣΠΙΤΙ- ΣΧΟΛΕΙΟ	ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ-Η/Υ	ΠΑΠΟΥΤΣΙΑ

Θυμίζουμε πως οι παραπάνω θεματικές διδάσκονται με παιγνιώδη τρόπο, με εικονο-ιστορίες, κάρτες, ρίμες, τραγούδια και κουκλοθέατρο, όπως δηλαδή εισάγεται και η εκμάθηση της μητρικής γλώσσας στο νηπιαγωγείο. Οι παραπάνω θεματικές ενότητες είναι ενδεικτικές και δεν χρειάζεται να τις καλύψουμε όλες, καθώς εξαρτάται από το πρόγραμμά μας (δηλαδή από το πόσες ώρες διαθέτουμε για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας).

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία, δηλαδή τα προτεινόμενα μέσα διδασκαλίας και τις θεματικές ενότητες, μπορούμε να δούμε ενδεικτικά και συγκεκριμένες προτάσεις για την καλλιέργεια των δεξιοτήτων που μας ενδιαφέρουν στα μικρά παιδιά, δηλαδή την κατανόηση και παραγωγή προφορικού λόγου.

ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ	
<p>Θέμα: <i>Ο άνθρωπος και το άμεσο περιβάλλον του</i>, η κοινωνική ζωή, η φύση (τα ζώακια, τα φυτά κλπ.) και το περιβάλλον.</p> <p>Στόχος: Έκθεση σε διαφορετικές επικοινωνιακές περιστάσεις και σε λεξιλόγιο του άμεσου περιβάλλοντός μας, έκθεση σε ακρόαση προφορικού λόγου από φυσικό ομιλητή.</p>	<p>Πρόταση: Ακρόαση προφορικών κειμένων μέσα στην τάξη, χρήση πολυτροπικών κειμένων με λόγο, ήχο, μουσική και εικόνες, χρήση οπτικοακουστικού υλικού (παιδικές εκπομπές και σειρές, διαφημίσεις)</p> <p>Δραστηριότητα/άσκηση: Παιχνίδι αντιστοίχισης εικόνων με τους ομιλητές και παιχνίδια ρόλων.</p>
<p>Θέμα: <i>Διάλογοι</i> μεταξύ αγνώστων προσώπων σε απλές επικοινωνιακές περιστάσεις και με συγκεκριμένο επικοινωνιακό στόχο, π.χ. μια απλή συνταγή.</p> <p>Στόχος: Εξοικείωση με διάφορα είδη του λόγου και με προσλεκτικές πράξεις που αφορούν αυτά τα είδη (π.χ. σε μια συνταγή: σπάμε δύο αυγά)</p>	<p>Πρόταση: Ακρόαση ηχογραφημένων σύντομων μηνυμάτων ή μιας συνταγής κλπ. και αντιστοίχιση φωτογραφιών/ρόλων των ανθρώπων με την περίσταση, παιχνίδι «Μάντεψε ποιος!»</p> <p>Δραστηριότητα/άσκηση: Μια απλή συνταγή, με σύντομες οδηγίες (αν το επιτρέπει ο χώρος της τάξης και τα παιδιά θέλουν, μπορείτε να την εκτελέσετε και να βιντεοσκοπήσετε την εκτέλεση της συνταγής)</p>
<p>Θέμα: <i>Παραμύθια και αφήγηση ιστοριών</i></p> <p>Διδακτικό πλαίσιο: Μάθηση μέσω ιστοριών: Η αφήγηση και διήγηση ιστοριών είναι βασικές τεχνικές κατάλληλες για αυτή την ηλικία, καθώς τα παιδιά τις γνωρίζουν στη μητρική τους γλώσσα και είναι εξοικειωμένα με το αφηγηματικό πλαίσιο των ιστοριών. Αρχίζουμε με πολύ απλές ιστορίες.</p> <p>Στόχος: Η εξάσκηση της φαντασίας και η</p>	<p>Πρόταση:</p> <p>Διαβάζουμε ιστορίες με τα παιδιά και αναρωτιόμαστε όλοι μαζί για το πώς μπορεί να αισθάνονται οι ήρωες και γιατί ή τι θα κάναμε στη θέση τους. Μπορούμε πέρα από την αφήγηση να δούμε όλοι μαζί ένα βίντεο με την ιστορία. Μετά έχοντας πάρει το κατάλληλο υλικό (π.χ. τους ήρωες) από το διαδίκτυο, κάνουμε όλοι μαζί ένα κολάζ με την ιστορία και τη διηγούμαστε ξανά ή την «πειράζουμε» αλλάζοντας το τέλος της. Προτείνουμε το «Ένα γράμμα, μια ιστορία» αρχίζοντας από το «Α»,</p>

<p>υποστήριξη της μάθησης μέσα από μια κοινή εμπειρία. Η δημιουργία μαθησιακών μοτίβων επιτυγχάνεται με τη διαρκή επανάληψη λέξεων και φράσεων, ενώ παράλληλα αναπτύσσονται δεξιότητες συγκέντρωσης και κατανόησης προφορικού λόγου (Ellis & Brewster 1991). Η χρήση ιστοριών καταφέρνει να διατηρήσει την προσοχή τους για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα και δημιουργεί ανυπομονησία, εγείρει την περιέργειά τους, ιδιαίτερα όταν υπάρχει ενδιαφέρουσα πλοκή, εκπλήξεις, μυστήρια και χιούμορ. Τέλος, οι ιστορίες μπορούν να λειτουργήσουν ως γέφυρες πολιτισμού (Ghosn, 2002).</p>	<p>την ιστορία «Η Αχτένιστη Αγελάδα»: https://www.youtube.com/watch?v=d60yvZ0FU5s</p>
<p>Θέμα: Παιχνίδια ρόλων</p> <p>Στόχος: Στα παιχνίδια ρόλων τα παιδιά καλούνται να ζητήσουν, όσο πιο αποτελεσματικά μπορούν, σύμφωνα με το επικοινωνιακό πλαίσιο και τις περιστάσεις, από τον συνομιλητή τους να επαναλάβει, να δώσει εξηγήσεις και να παραφράσει, ώστε να επιτευχθεί ο συγκεκριμένος στόχος.</p> <p>Αξιοποιούνται και τα πέντε μαθησιακά πλαίσια: παιχνίδι, ρουτίνες, διερευνήσεις, καθημερινές καταστάσεις και οργανωμένες δραστηριότητες (βλ. Πρόγραμμα Σπουδών, σελ. 134)</p>	<p>Πρόταση: Καρτέλες με ρόλους και με φωτογραφίες σε μορφή ρόλων. Αν χρειάζονται οι μικροί μας μαθητές περισσότερη καθοδήγηση μπορούμε να δώσουμε λεξούλες ή και άλλες εικόνες. Επίσης, σημαντικό είναι στην τάξη μας να έχουμε όλα τα αντικείμενα που χρειαζόμαστε για το παιχνίδι ρόλων (π.χ. για την καθημερινότητά μας, το πρωί που ετομαζόμαστε για το σχολείο: χτένα, οδοντόβουρτσα, οδοντόκρεμα, πετσέτα κλπ.).</p> <p>Ωραία ιδέα είναι η δραματοποίηση ενός αγαπημένου παραμυθιού με ρόλους ή κουκλοθέατρο!</p>
<p>Θέμα: Τραγούδια/ρίμες-ποιήματα</p> <p>Στόχος: Κατάκτηση των φθόγγων και των φωνημάτων, εκμάθηση βασικού</p>	<p>Πρόταση: Μπορούμε να ακούμε και να βλέπουμε παράλληλα την οπτικοποίηση των τραγουδιών</p>

<p>λεξιλογίου.</p>	<p>με λίστες παιδικών τραγουδιών.</p> <p>Μαθαίνουμε τις λέξεις, τραγουδάμε όλοι μαζί, ενώ το οπτικοακουστικό υλικό επιτρέπει και την εξάσκηση στον συλλαβισμό και την αναγνώριση γραμμάτων.</p> <p>Ωραίο και αστείο τραγουδάκι είναι το «Ελεφαντάκι» του Φοίβου Δεληβοριά:</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=V8bUPNE1mhg&list=PL3UO3KOYUYTbj95JSNHxZ9H5gHyDFIcWV</p> <p>Επίσης, μπορούμε να παίξουμε το παιχνίδι της ρίμας. Διαβάζουμε το παρακάτω ποιηματάκι από το βιβλίο της Α΄ Δημοτικού:</p> <p><i>Αν ήμουνα λαγός; Θα κρυθόμουν στο λιβάδι. Αν ήμουν πεταλούδα; Θα κρυθόμουν στα λουλούδια. Μα αν ήμουν αγελάδα, Θα καθόμουν στα λιβάδια.</i></p> <p>Και συνεχίζουμε τη ρίμα με τα παιδιά... (π.χ. Αν ήμουνα σκυλάκι, θα καθόμουν στο πατάκι)</p>
--------------------	--

Είναι προφανές πως πρέπει να επιστρατεύσουμε τη φαντασία μας. Υπάρχουν πλούσιο υλικό στο διαδίκτυο (π.χ. <http://www.andriashome.com/blog/category/nipiagogio/ilikonipiagogou/>) και το πιο σημαντικό είναι να δώσουμε κίνητρο στα παιδιά να αναπτύξουν τη φαντασία τους. Επιπλέον, το νηπιαγωγείο είναι προνομιακός χώρος για την εκμάθηση της Γ2 με τεχνικές και μέσα που «ευνοούν την επικοινωνιακή εκμάθηση της Γ2 όπως: δραματοποιήσεις, παιχνίδια ρόλων, λεκτικά παιχνίδια κ.ά.» (Παπαδοπούλου, 2003: 4).

Αξιολογούμε ή όχι; Προτάσεις εναλλακτικής αξιολόγησης στην προσχολική ηλικία

Αυτό που μετράει, δεν μετριέται και αυτό που μετριέται, δεν μετράει.

Για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα, ο στόχος αξιολόγησης δεν είναι ούτε ο βαθμός ούτε η ποσότητα λέξεων/φράσεων που τα παιδιά κατακτούν. Έχουμε ήδη σημειώσει στο πλαίσιο της διδακτικής ενότητας του επιμορφωτικού προγράμματος ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ «Γ2: Στρατηγικές διδασκαλίας σε παιδιά» (Αλεξίου και Τζακώστα, 2014) τα εξής σε σχέση με το ερώτημα: *«Πώς διορθώνουμε τα παιδιά;»*

«Αυτό είναι ένα πολύ σημαντικό ερώτημα όταν διδάσκουμε τη γλώσσα σε μαθητές μικρής ηλικίας. Η απάντηση είναι: Όχι άμεσα. Αν γνωρίζετε πως το παιδί προφέρει λανθασμένα κάποια λέξη, απλά επαναλάβετε την σωστά, ώστε να την ακούσει και μόνο του θα το διορθώσει. Αν έχει καταλάβει μια λέξη λάθος, τότε φέρτε το αντικείμενο μπροστά του ή μια κάρτα που απεικονίζει το σωστό αντικείμενο-έννοια και πείτε τη λέξη να την ακούσει και μόνο του θα την αντικαταστήσει. Όταν το παιδί νιώθει πώς το εξετάζουν ή το διορθώνουν συνέχεια, αποθαρρύνεται.»

Ειδικά στο νηπιαγωγείο που η παραγωγή της γλώσσας εμπλέκεται άμεσα και ζωηρά με το παιχνίδι και τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, το κουκλοθέατρο, τη δραματοποίηση και όσα αναφέραμε παραπάνω, ο στόχος δεν είναι η αξιολόγηση με τη στενή έννοια του όρου, αλλά η ανατροφοδότηση για το πόσο άρεσε η πρακτική μας, το τι μαθαίνουν οι μικροί μαθητές μας, καθώς και για το πώς θα εντάξουμε τα στοιχεία της Γ2 στην τάξη μας. Για όλους αυτούς και για άλλους προφανείς λόγους προτείνεται η εναλλακτική αξιολόγηση ως κατάλληλη για την καταγραφή προόδου και εξέλιξης των παιδιών στη γλώσσα.

Στις εναλλακτικές μεθόδους αξιολόγησης περιλαμβάνονται κατά τους Ο' Malley &

Pierce (1996) και Ioannou-Georgiou & Ρανίου (2003) μεταξύ άλλων οι ακόλουθες πιο συχνές και αποτελεσματικές μέθοδοι περιλαμβάνουν: Συστηματική παρατήρηση στην τάξη, παιχνίδι, ημερολόγιο, φάκελο καταγραφής/portfolio, αυτό-και ετερο-αξιολόγηση. Προτείνουμε ως άξονα διαμόρφωσης των κριτηρίων αξιολόγησης να συμβουλευέστε το Νέο Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Γλώσσες ([CEFR Companion Volume with New Descriptors](#), 2018) που περιέχει πληροφορίες πλέον και για το επίπεδο Pre-A1.

Στα συνοδευτικά αρχεία (Δείγμα 1) μπορούμε να δούμε ένα πολύ καλό δείγμα εναλλακτικής αξιολόγησης επικοινωνιακών δεξιοτήτων που μπορεί να χρησιμοποιήσει ο εκπαιδευτικός για τα νήπια.

Αντί επιλόγου

Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική
το σπίτι φτωχικό στις αμμουδιές του Ομήρου...
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις αμμουδιές του Ομήρου...

Οδυσσέας Ελύτης από το Άξιον Εστί

Ο συγκεκριμένος οδηγός έχει ως στόχο την εξοικείωση των νηπιαγωγών, των γονέων και όλων των ενδιαφερόμενων με βασικούς προβληματισμούς που αφορούν τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας σε παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας. Στο πλαίσιο που θέσαμε, καλό θα ήταν να έχουμε υπόψη και τη γνώμη του Αμερικάνου ψυχοπαιδαγωγού Bruner για την προσέγγισή μας: «όλα τα θέματα είναι δυνατόν να διδαχθούν αποτελεσματικά και με τρόπο πνευματικά έντιμο σ'όλους τους μαθητές και σε όλα τα στάδια της σπουδής τους» (Bruner στο Αργυρίδης, 2012: 21).

Σημασία έχει να παρουσιάσουμε, λοιπόν, τη Γ2 (και στην περίπτωση μας την ελληνική) με τρόπο που να συμπίπτει με τον τρόπο που το παιδί βλέπει τον κόσμο, μέσα από τα παιχνίδια του, τις αγαπημένες του παιδικές σειρές, το κουκλοθέατρο, το άμεσο περιβάλλον του και κυρίως μέσα από την καλλιέργεια της αγάπης του για την ελληνική γλώσσα. Η προσέγγισή μας εστιάζει στο πώς θα μάθουν τα παιδιά και όχι στο πόσα θα μάθουν τα παιδιά. Στο πλαίσιο της διαφοροποιημένης διδασκαλίας, αξιοποιούμε στοιχεία, πρακτικές και γνώσεις από διάφορες μεθόδους διδασκαλίας. Στην προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία μέριμνά μας είναι ο παιδαγωγικός χαρακτήρας της προσέγγισής μας. Σε κάθε περίπτωση και ειδικά όταν πρόκειται για διδασκαλία σε μικρά παιδιά, είναι βασικό να θυμόμαστε πως **«Το παιδί δεν θα θυμάται τι του διδάξαμε αλλά θα θυμάται για πάντα πώς το κάναμε να νιώσει».**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Τα εργαλεία αξιολόγησης που προτείνονται σχεδιάστηκαν από την εκπαιδευτικό Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Ελισάβετ Καλέμου². Αναφέρεται στην αξιολόγηση επικοινωνιακών δεξιοτήτων και απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς και μαθητές νηπιαγωγείου, καθώς και των Α' και Β' τάξεων του Δημοτικού. Το παρόν διαμορφώθηκε στα πλαίσια διπλωματικής εργασίας στη διάρκεια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Διδακτικής των Γλωσσών σε πολύγλωσσα περιβάλλοντα του τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης με επιβλέποντα τον κ. Olivier Delhayé. Τα εργαλεία αξιολόγησης και αυτοαξιολόγησης, που απευθύνονται σε μαθητές και εκπαιδευτικούς των Α' και Β' τάξεων του Δημοτικού, χρησιμοποιήθηκαν τέσσερα συνεχή σχολικά έτη (2010-2014) στο Ιδιωτικό Δημοτικό Σχολείο της Ισραηλιτικής Κοινότητας Θεσσαλονίκης με διευθυντή τον κ. Δημήτριο Πάλλα.

Ο σχεδιασμός περιεχομένου του εργαλείου αξιολόγησης που παρατίθεται βασίστηκε στα παρακάτω Προγράμματα Σπουδών του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων προσανατολισμένα στους μαθητές προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας (4-8 ετών) :

1. Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών της Ελληνικής Γλώσσας για το Δημοτικό Σχολείο
2. Πρόγραμμα Σπουδών για τη Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία στο Δημοτικό Σχολείο
3. Πρόγραμμα Σπουδών Σχολική και Κοινωνική ζωή- Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση
4. Πρόγραμμα Διδασκαλίας της Ελληνικής ως ξένης γλώσσας

Όλα τα Προγράμματα Σπουδών που αναφέρονται παραπάνω, καθώς και τους αντίστοιχους Οδηγούς εκπαιδευτικού μπορείτε να τα βρείτε στον ηλεκτρονικό σύνδεσμο <http://ebooks.edu.gr/new/ps.php>

Επίσης, ως άξονας διαμόρφωσης των κριτηρίων αξιολόγησης χρησιμοποιήθηκε το Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Γλώσσες (CEFR- Common European Framework of Reference for Languages) που μπορείτε να βρείτε στην αγγλική γλώσσα στον παρακάτω σύνδεσμο http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf.

² Για οποιοσδήποτε διευκρινίσεις, παρατηρήσεις, πληροφορίες μπορείτε να επικοινωνήσετε στο elsakalemu@hotmail.com

ΔΕΙΓΜΑ 1. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΥ (στα συνοδευτικά αρχεία)

ΔΕΙΓΜΑ 2. ΔΕΙΓΜΑ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ (στα συνοδευτικά αρχεία)

Βιβλιογραφία

- Alexiou, T. (2009). Young learners' cognitive skills and their role in foreign language vocabulary learning. Στη Μ. Nikolov (Ed.) *Second Language Acquisition: Early learning of Modern Foreign Languages. Processes and Outcomes* (σελ. 46-61). Bristol: Multilingual Matters.
- Alexiou, T. (2015) 'Vocabulary uptake from Peppa pig: A case study of preschool EFL learners in Greece'. In Gitsaki, Ch. & Alexiou, T. (eds) *Current Issues in Second/Foreign Language Teaching and Teacher Education*, UK: Cambridge Scholars, pp.285-301.
- Alexiou, T. & Kokla, A. (2019). Teaching cultural elements and Pro-social behaviour to preschoolers through Peppa pig. *Proceedings of the 4th International Conference for the Promotion of Educational Innovation*. Larisa: University of Thessaly.
- Alexiou, T. & Yfouli, D. (2019). Charlie & Lola: An innovative way of promoting young learners' lexical development. *Proceedings of the 4th International Conference for the Promotion of Educational Innovation*. Larisa: University of Thessaly.
- Alexiou T., Nikaki, D., Giannakaki M. & Laftsidou, M. (2014). Special child learning difficulty or specific teacher difficulty? In Ilhan A.C. et.al. (eds) *International Teacher Education Conference Proceedings Book*, Dubai, pp.551-559.
- Alexiou, T. & Mattheoudakis, M. (2011). Bridging the gap: Issues of transition and continuity from primary to secondary schools in Greece. *Selected Papers from the 19th International Symposium on Theoretical and Applied Linguistics*. Thessaloniki, Greece, pp.87-99.
- Anderson, V., & Lajoie, G. (1996). Development of memory and learning skills in school-aged children: a neuropsychological perspective. *Applied Neuropsychology*, 3(4), pp.128–129.
- Baca, L., & Escamilla, K. (2002). Educating teachers about language. In C. Temple-Adger, K. Snow & C. Christian (Eds.) *What teachers need to know about language*. CAL-ERIC & Delta Systems, (pp. 71-84).
- Bailey, D.B. (2002). Are there critical periods for early childhood education? The role of timing in early childhood pedagogy. *Early Childhood Research Quarterly* 17(3), pp. 281-294.

- Bialystok E. & K. Hakuta (1999). 'Confounded Age: Linguistic and cognitive factors in age differences'. In Birdsong, D. (ed) *Second language acquisition and the critical period hypothesis for second language acquisition*. London: Lawrence Erlbaum Associates, pp.161-181.
- Brown, D.H. (1994). *Teaching by Principles. An interactive approach to language pedagogy*. USA: Prentice Hall Regents.
- Brown, H.D. (1980). The optimal distance model of second language acquisition. *TESOL Quarterly* 14, pp. 157-64.
- Burgess, S. R., & Lonigan, C. J. (1998). Bidirectional relations of phonological sensitivity and prereading abilities: Evidence from a pre-school sample. *Journal of Experimental Child Psychology*, 26, pp. 117- 141. [doi:10.1006/jecp.1998.2450](https://doi.org/10.1006/jecp.1998.2450)
- Cameron, L. (2001). *Teaching languages to young learners*. Cambridge: Cambridge University Press.
- DeKeyser, R. M. (2000). The robustness of critical period effects in second language acquisition. *Studies in Second Language Acquisition*, 22, pp.499–533.
- Department of Education (2014). Statutory framework for the early years foundation stage /Setting the standards for learning, development and care for children from birth to five, United Kingdom: [https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/335504/EYFS framework from 1 September 2014 with clarification note.pdf](https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/335504/EYFS_framework_from_1_September_2014_with_clarification_note.pdf)
- Dörnyei, Z. (2001). New themes and approaches in second language motivation research. *Annual Review of Applied Linguistics* 21, pp. 43-59.
- Edelenbos P., Johnstone R. & Kubanek A. (2006) *The Main Pedagogical Principles Underlying the Teaching of Languages to Very Young Learners: Languages for the Children of Europe*. Published Research, Good Practice & Main Principles, SUMMARY (Final Report of the EAC 89/04, Lot 1 study). [http://www.poliglotti4.eu/docs/Main Pedagogical Principles ELL.pdf](http://www.poliglotti4.eu/docs/Main_Pedagogical_Principles_ELL.pdf)
- Ellis, R. (2002b). The place of grammar instruction in the second/ foreign language curriculum. In E. Hinkel & S. Fotos (eds.), *New perspectives on grammar teaching in second language classrooms*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum: 17-34
- Ellis, G. & Brewster, J. (1991), *The Storytelling Handbook for Primary Teachers*. Penguin.

- Ellis, R. (2008). *SLA research and language teaching*. New York: Oxford University Press.
- Ghosn, I. K. (2002). Four Good Reasons to Use Literature in the Primary School ELT. *English Language Teaching Journal*, 56, pp. 172-79.
- Girard, D. (1972). *Linguistics and foreign language teaching*. London: Longman.
- Goswami, U. (1998). *Cognition in children*. Hove, UK: Psychology Press.
- Hadaway, N. L., Vardell, S. M. & Young, T. A. (2002). *Literature-based Instruction with English Language Learners, K-12*. Boston, MA: Allyn & Bacon Longman.
- Harris, J., Golinkoff, R.M., & Hirsh-Pasek, K. (2011). Lessons from the crib for the classroom: How children really learn vocabulary. In S.B. Neuman & D.K. Dickinson (eds.), *Handbook of early literacy research* (Vol. 3, pp. 49-65). New York: Guilford.
- Henry, L. A., & Millar, S. (1993). Why does memory span improve with age? A review of the evidence for two current hypotheses. *European Journal of Cognitive Psychology*, 5, pp. 241–287.
- Hunt, M., A. Barnes, B. Powell, G. Lindsay, and D. Muijs. (2005). Primary modern foreign languages: An overview of recent research, key issues and challenges for educational policy and practice. *Research Papers in Education* 20(4), pp. 371-90.
- Johnson, K. (2001). *An Introduction to Foreign Language Learning and Teaching*. London: Longman.
- Krashen, S. D., Long, M. and Scarcella, R. (1979). Age, rate and eventual attainment in second language acquisition, *TESOL Quarterly* 13, pp.573-582.
- Katz, Lilian G. (1994a). 'Images from the world: Study seminar on the experience of the municipal infant-toddler centers and preprimary schools of Reggio Emilia, Italy'. In Lilian G. Katz & Bernard Cesarone (Eds.), *Reflections on the Reggio Emilia approach* (pp. 7-19). Champaign, IL: ERIC Clearinghouse on Elementary and Early Childhood Education.
- Krcmar, M. (2011). Word Learning in Very Young Children From Infant-Directed DVDs. *Journal of Communication*, 61, pp.780-794.
- Larsen-Freeman, D. (2008). *Techniques and principles in teaching* (2nd ed.). NY: OUP.
- Larsen-Freeman, D. and Long, M. H. (1991). *An Introduction to Second Language Acquisition Research*, Essex: Longman
- Lenneberg, E. H. (1967). *Biological foundations of language*. New York: Wiley.

- Lewis, M. (2002). *Implementing the lexical approach*. Boston: Thomson Heinle.
- Linebarger, D. L., & Walker, D. (2005). Infants' and Toddlers' Television Viewing and Language Outcomes. *American Behavioral Scientist*, 48 (5), pp. 624-645.
- Marinova-Todd, S.H., D. B. Marshall, and C.E. Snow. (2000). Three misconceptions about age and L2 learning. *TESOL Quarterly* 34 (1), pp. 9-34.
- Martin, C. (2000). *An analysis of national and international research on the provision of modern foreign languages in primary schools*. London: QCA.
- Mayberry, R. & Lock, E. (2003). Age constraints on first versus second language acquisition: Evidence for linguistic plasticity and epigenesis. *Brain and Language*, 87 (1), pp.369-384.
- Mitchell, R., C. Martin, and M. Grenfell. (1992). *Evaluation of the Basingstoke primary schools language awareness project 1990/91*. University of Southampton: Centre for Language in Education Occasional Paper 7.
- Munõz, C., Pérez, C., Celaya, M. L., Navés, T., Torras, M.R., Tragant, E., and Victori, M. (2002). Entorno a los efectos de la edad en el aprendizaje escolar de una lengua extranjera. *Revista Forum Sobre Plurilinguisme i Educacio, ICE de la UB*, 1 (1).
- Naigles, L. R., & Mayeux, L. (2001). Television as incidental language teacher. In D. G. Singer & J. L. Singer (Eds.), *Handbook of children and the media*, Thousand Oaks, CA: Sage, pp.135-152.
- Neuman, S. B., & Roskos, K. (1992). Literacy objects as cultural tools: Effects on children's literacy behaviors in play. *Reading Research Quarterly*, 27(3), pp. 202-22.
- Neuman, S.B., Dwyer, JL, Koh, S., & Wright, T. (2007). The World of Words (WOW): A vocabulary intervention for low-income preschoolers [Curriculum]. Ann Arbor: University of Michigan.
- Oyama, S. (1976). A sensitive period for the acquisition of non-native phonological system. *Journal of Psycholinguistic Research*, 5, pp.261-284.
- Park, S. & Lim, J. (2007). Promoting Positive Emotion in Multimedia Learning Using Visual Illustrations. *Journal of Educational Multimedia and Hypermedia*, 16(2), pp. 141-162. Chesapeake, VA: AACE. Retrieved April 21, 2014 from <http://www.editlib.org/p/21781>.

- Pinter, A-M. (2006) *Teaching Young Language Learners: Oxford Language Teachers' Handbook Series*. Oxford:Oxford University Press:<http://www.oup.co.uk/isbn/0-19-442207-0>
- Prabhu, N. S. (1987). *Second Language Pedagogy*. Oxford: Oxford University Press.
- Rhodes, N., & Puhfahl, I. (2003). Teaching foreign languages to children through videos. *ERIC Digest*, EDO-FL-03-10. Washington DC: ERIC Clearinghouse on languages and linguistics.
- Richards, J. & Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rideout, V. J., Vandewater, E. A., & Wartella, E. A. (2003). *Zero to six: Electronic media in the lives of infants, toddlers and preschoolers*. Menlo Park, CA: Kaiser Family Foundation.
- Sanes, J., & Jessel, T. (2000). The formation and regeneration of synapses. In E. Schumann, J.H., 1998. *The Neurobiology of Affect in Language*. Blackwell, Oxford.
- Singleton, D. (1989). *Language Acquisition: The Age Factor*, Clevedon, Multilingual Matters.
- Snow, C. & Hoefnagel-Hohle, M. (1982). The critical period for language acquisition: evidence from second language learning. In Krashen, S., Scarcell, R. and Long, M. (Eds.), *Issues in second language research*. London: Newbury House, pp.93-113.
- Steiner, N. (2008). *7 Steps to Raising a Bilingual Child*. N.Y.: Amacom
- Stern, H. H., Burstall, C. and Harley, B. (1975). *French From Age Eight or Eleven?*, Toronto: Ontario Institute for Studies in Education.
- Szulc-Kurpaska, M. (2007). Teaching and researching very young learners : they are unpredictable. In Nikolov, M. , Mihaljevic Djigunovic, J. Mattheoudakis, M. Lundberg, G. & Flanagan, T. *Teaching modern languages to young learners : teachers, curricula and materials*. Strasbourg : Council of Europe Publishing.
- Tiefenthal, Schober & Wipperman (2011). http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:1btbBu1b3VCJ:www.elias.bilikita.org/docs/b_elias_introduction_to_material_creation_e.ppt+&cd=1&hl=el&ct=clnk&gl=gr
- Tierney D., & Gallastegi, L. (2005). Where are we going with primary foreign languages? *Language Learning Journal*, 31(1), pp. 47-54.

- Tizard, B., & Hughes, M. (1984). *Young children learning*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Trujillo Sáez, F. (2001). Teaching languages to young learners: A historical perspective. In *European models of children integration*, pp. 135-45. Granada: Grupo Editorial Universitario.
- Tzakosta, M. (2004). *Multiple Parallel Grammars in the Acquisition of Stress in Greek L1* (Doctoral Dissertation). HIL/ LUCL. Lot Dissertation Series 93.
- Wagner, R. K., & Torgessen, J. K. (1987). The natural of phonological processing and its causal role in the acquisition of reading skills. *Psychological Bulletin*, 101, 192-212. [doi:10.1037/0033-2909.101.2.192](https://doi.org/10.1037/0033-2909.101.2.192)
- Willis, J. (1996). A Flexible Framework for Task-based Learning. In J. Willis and D. Willis (eds.), *Challenge and Change in Language Teaching*. Oxford: Heinemann, 52-62.

Ελληνικές Αναφορές

- Αλεξίου, Θ. και Τζακώστα, Μ. (2014), Θεωρία της Ενότητας Γ2, τίτλος ενότητας: «Στρατηγικές Διδασκαλίας σε Παιδιά», πρόγραμμα «Διαδρομές για αποσπασμένους εκπαιδευτικούς και φοιτητές νεοελληνικών τμημάτων εκτός Ελλάδας», στο ηλεκτρονικό περιβάλλον: <http://elearning.greek-language.gr/course/category.php?id=7>
- Αργυρίδης, Μ.Ι., (2012). Άλκη Ζέη, *Η τέχνη του να μιλάς στα παιδιά με «έντιμο» τρόπο*, Μεταίχμιο, Αθήνα.
- Ματθαιουδάκη, Μ. & Αλεξίου, Θ. (2013). *Γράφοντας το μαγικό βιβλίο*. Επετειακό Τεύχος ΠΕΑΠ, Αθήνα.
- Βруниώτη, Κ.Π. , Κυρίδης, Α.Γ., Σιβροπούλου-Θεοδοσιάδου, Ε & Χρυσάφιδης, Κ. (χ.χ.) *Οδηγός Γονέα*, Πατάκης, Αθήνα. Προσβάσιμος από: http://www.pi-schools.gr/preschool_education/γρ_γλικο/odig_gonea.pdf
- Παπαδοπούλου Μ., (2003). Το νηπιαγωγείο ως προνομακός χώρος εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας από παιδιά που δεν έχουν την ελληνική ως μητρική γλώσσα. Στο Α. Τσοτσρού (επιμ.). *Πρακτικά του Α' Διεθνούς Συνεδρίου για τη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως ξένης γλώσσας*. Αθήνα: Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Φιλοσοφική Σχολή, Διατμηματικό Πρόγραμμα διδασκαλίας της νέας ελληνικής ως ξένης γλώσσας,

Αθήνα:Γκέλμπεσης Γεώργιος, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, (401-467).

Τσολάκης, Χ. Η γλώσσα και η διδασκαλία της ήτοι «Η γλωσσική διδασκαλία του μέλλοντος. Το μέλλον της γλωσσικής διδασκαλίας» Ομιλία στην Ημερίδα της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας Ελλάδας (Δράμα, 30.3.2009).

Άλλες ηλεκτρονικές πηγές

[Εγχειρίδιο Δραστηριοτήτων για Νηπιαγωγούς](#) (2008)

[Οδηγός Εκπαιδευτικού για το Π.Σ. του Νηπιαγωγείου](#) (2011)

[Πρόγραμμα Σπουδών Προσχολικής-Πρώτης Σχολικής Ηλικίας](#) (2011)

[CEFR Companion Volume with New Descriptors](#) (2018)